

JAROSLAV VĚŠÍN: PRED LOVOM.

CVETKO GOLAR:

ŽALOSTNA PESEM.

V bohotnem cvetju sije gaj,
opojen vonj razliva —
a s pajčolanom ljubica
obrazek si zakriva.

Za sivim morjem ji umrl
je stric, bogat čez mero,
in ji zapustil kad zlata
in ženinov stotero.

Zdaj nosi žalen pajčolan,
jaz pa temno kravato —
tugujem, mrem za ljubico,
nezvesto in bogato.

NOČ.

V samoti neznanih dobrav
se megla je zlila s somrakom —
tam vešča ob vodi brli
in skriva se plahim korakom.

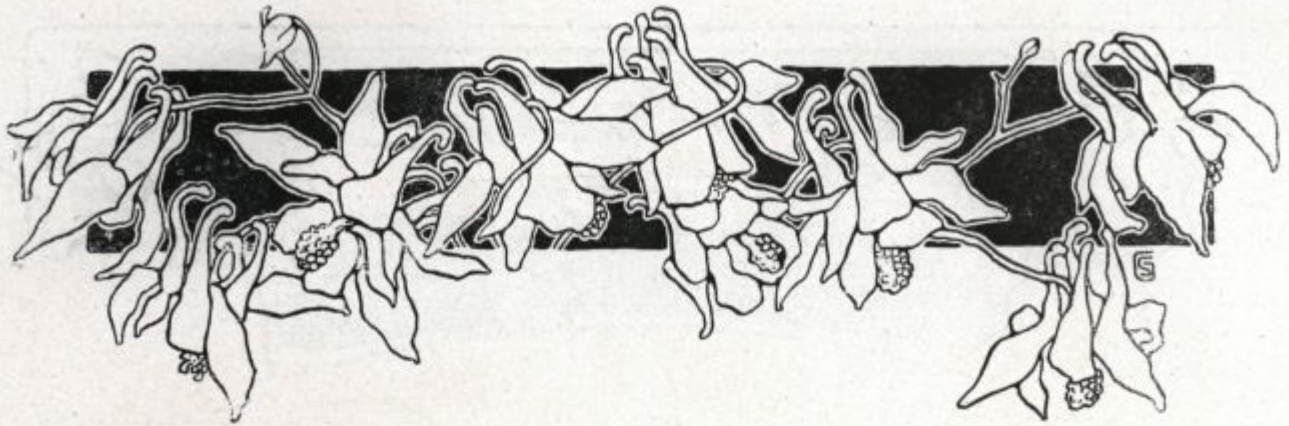
Kaj bolno v temoti ječi,
kot duša miru bi iskala?
Po reki sem plove mrlič,
in plaho je noč strepetala...

SVATOVSKA NARODNA.

Peljemo devojko s kraljevega dvora,
smeje se in jo pozdravlja zlata gora,
s kraljevega dvora, s pisanega grada,
smeje se in jo pozdravlja zarja mlada.

Tenka je, visoka kot konoplja v polju,
belega obraza kot labudka v reki,
lic žarečih je kot jagoda — rdečka.

Vedro njeno čelo vedno je veselo,
tenko grlo ti ima kot golobica,
sladko poje, žvrgoli kot lastovica.

VLADIMIR LEVSTIK:

SPHINX PATRIA.

7.

(Dalje.)

Prišel je fant, velik in bled, ustnice ozke in trde, v vseh rečeh nekako soroden Marjanu in vendar tuj mu, kakor mlajši brat. Slikar je bil dober literatu Travnu, in ko ga je zagledal, se mu je zdajci razvedril obraz.

„Zamišljen?“ je vprašal Traven kratko. „Kam?“

„Tudi ti grbančiš čelo; ali se spodobi? Čudaki ste, vi mladina novega veka. Za mojih dni smo bili veseli in brez skrbi.“

Prišlecu se je razpustila čudna guba med očmi: ena sama, zarezana v obliki klina, ne dvojna kakor pri večini ljudi. Presenečala je Marjana, ker ga je spominjala Canovinega Napoleona v galeriji Pitti.

„Tudi jaz sem premišljal,“ je dejal pisatelj malomarno. „Veš, moje navade so čudne, in nadlego mi delajo tuintam. Ali si ti tak prismojen peripatetik, da bi te prijemali na ulici, sredi voz in prahu, tam, kjer te srečava bedak za bedakom in babnica za babnico, ravno najgloblji problemi? Z mano je tako. Hodim, hodim — in naenkrat me jaše nje veličanstvo filozofija, pa me požene v galopu. Lasje se mi ježé na glavi, kakor da nimam klobuka in pričeske; in ves svet naokoli je namah tako nekako — hi-hot! Koraki prihajajo daljši in daljši, ljudje se ozirajo in smeje za menoj; vem, stavim, da se. In naposled, ko pridem, kamor sem hotel, ne vem, kod sem hodil in kako; kar sem premišljal, pozabim v svojo veliko

jezo ponavadi preden si zapomnim. Svoje najlepše romane, novele, drame in pesmi sem pozabil, preden sem jih napisal. Zdaj pravkar — ali veš, kaj mi je rojilo po glavi? Svoboda, kaj da je, in tako dalje.“

„Svoboda? Čudno, kako se včasih srečavamo misli. Tudi jaz sem se ubijal o svobodi, pet minut preden si prisedel,“ se je zavzel Marjan. „Pa kaj ti praviš, da je svoboda?“

„Kaj da je? Kje da je? Politična v anarhiji,“ je dejal fant z usmevom, ki ni bil resen niti porogljiv, „a tvoja — in moja — v dejanju. Svoboda je dejanje.“

„Svoboda je dejanje? Stoj, to ni plitko; iz katere opere si ukradel?“ je vzkliknil slikar.

„Iz svoje,“ je menil Traven tiho in polagoma. „Toda ne nadaljujva; mir besedi o svobodi! Zakaj? Ti si radoveden; a če hočeš — sram me je postalo, ko sem dognal takšno reč. In čeprav še nismo popolnoma na bobnu, vendar se je beračem nerodno razgovarjati o milijardah. Ti ne veš, da človek preklinja, kadar se mu ob prazni mizi nabere slin v ustih? Če mi namerjaš ponuditi tobaka, imej moje dovoljenje!“

Malomarno je vrgel noge navskriž in pričel sukati papirosko.

„Sam si? Ah, da — ostali stoje na mostu in se prepirajo; ves Izrael gestikulira. Mazelj me je dobil pred kavarno in se je na mile križe pritožil o tebi; ali si ga? Čas je bil; tista njegova kritika o Gospodaričevih pesmih — eli, eli, lama sabactani! Nesramnost raste zdaj pri nas po gobje.

Kar se tiče Mazlja, sem že jaz sam premišljal o pravični kazni — pa kaj hočeš? Če se spraviš, da nabastonadiš vse norce po vrsti, kaj ti preostaja? Pretepi bedasti svet od velikih do malih, ne pozabi pri tem svojih upnikov, a konček šibe prihrani tudi za lastne podplate“.

„Tebi ne bo pristojalo, ako se poboljšaš,“ je dejal Marjan dobrovoljno. „Čemu spoznaváš samega sebe? Pazi, fant! . . . Malomarna gesta je v tvojem značaju več od lepe kravate; in tvoj cinizem je naravno vino.“

„Kaj veš!“ je vzkliknil Traven s čudnim glasom in zagonetna bolečina mu je v trenutku mrliško izpačila obraz. „Ti me poznaš, ne sodi. Da, res: ali se ti ljubi strupene kvante? Mene vprašaj, če jih sam ne veš dovolj! Za nama dvema hodi glorijska podlosti, in kdor bi rekel da je ni, na križ bi ga pribili. . . Pa to ni res, to je vse krinka, ki jo nosiš, da se ti ni treba razodeti pred drhaljo: ves drug sem, tuj med vami, in strašno, strašno mi je živeti!“

„Tudi ti? Oprosti!“ je dejal Marjan, in dve trdi brazdi sta se mu zasekali v obraz. „Bodi potolažen: koliko nas je pod solncem te vrste obešenjakov!“

„Prihajajo, poklicani sploh in izvoljeni posebej!“ Travnov glas je bil v tem trenutku zopet vesel in hudomušen kakor od kraja. „Veliko je poklicanih, malo je izvoljenih. Pozdravljen, rod Juda v puščavi! Pa koliko jih je, o Allah, ki nimajo svatovskega oblačila. . .“

Kje so bili, kod so se zbrali, da jih je prišla tolika množica? Vrata so se razgrnila naširoko, vstopili so drug za drugim, starci, možje z ženami, fantje in nekaj deklet; in še, so rekli, da jih pride za njimi. Marjanu se je zazdelo, da gleda v snu: nekaj čudovišnega je bilo v tem prihodu umetnikov, napol monumentalnost drame, napol karikatura.

„Ali jih še poznaš?“ je vprašal Traven tiho, sklonivši se mu na uho. „Tudi novi svatje so med njimi.“

Slikar jih je še poznal, sobojevnike in okorno četo spremljevalcev, ki ni vedel, kako jih naj imenuje, tovariše ali občinstvo zaverovanih diletantov. Kajti prihajali so tako, kakor jih je zapuščal: mojster Gruda, prvoboritelj nove dobe, poštenost in moč izraženo v vseh udih in gibih srednjevelike, čokate postave, s tisto glavo, podobno Kristu in podobno Lionardu, obrobjeno z bogato svetlo brado, „najlepši obraz na slovenskem“ po besedah Andreja Marjana — Gruda poleg dveh profesorjev risanja, ki nista izostala pri nobeni razstavi, s slikami, kakor da so jih

naslikale institutke; robustni Grahor, enako močan v solnčnih pokrajinah kakor v bojevitem zraku kmetske oštarije, v spremstvu drobnookega Pavla Miške, ki je študiral na petih akademijah in križal na svojem platnu sleherno lepoto domačega sveta; z njima kipar Srna, soliden v bronu spomenikov in zmožen v dekorativnih svečnikih, tisti „mladi in nadebudni umetnik“, ki so pravili o njem, da se je nad hvalo veljačine milo razjokal — od veselja. . . Slikarice, lepe in grde, tista, ki je znala s poldrugo tubo poslikati orjaški plafon, druga, ki so se kritiki navduševali za njene pasteje, in tretja, in četrta; veseli Dolinar, ženin v najnovejših dneh, znan po turobni vizionarnosti svojih zasnutkov, ki je nosil rame v diagonali, pod klobukom pa redno celo klet pijače; novelist in kritik Jug, ki je pisal umetniške razprave po opazkah, ulovljenih med Grudo in Miško; in najzadnji, boječi otrok Jagodič, ki se je trpinčil nepoznan in neprosiavljen, dasi bi bili njegovi mramorni akti očarali goste pariških salonov. Tudi doktor Vešča je bil prišel, z visokim čelom in z nerazdružljivo prijateljico, krivo viržinko, kritik-praporščak moderne literature, bližajoč se v najnovejšem času starinam, ker je bil imenovan za profesorja na vseučilišču; z njim gostobesedni Bukvica, po svojem zatrevanju intimni prijatelj večine evropskih diplomatov, ki je vedel dokazati domačinstvo narodnega ornamenta in pristnost gorenjskih avb; in pesnik Bradač, znan tudi zunaj ožje domovine po tem, da je natezal čase in narode, hribe in doline vsega sveta s svojimi jambi in troheji najboljšega in najslabšega kova.

Zdaj, ko je Marjan videl vso pisano svatovščino pred seboj, se je začudil številu tistih, ki jih je poznal, da orjo ledino poezije.

„Koliko vas je poetov!“ se je obrnil k Travnu. „Ali že požete labodjo pesem?“

„Labodjo pesem? Narodu? Umetnosti? Ne mislimo še nanjo; saj se je tudi pravi labod po večini ne spomni, dokler je živ. Kdo bi pel labodje pesmi? Bradača vprašaj, ali ni strahopetno, misliti na smrt; no, on stoji sam s svojo muzo Amazonko. Ti menda ne poznaš naše zgodovine poslednjih let? Vidiš, zdaj so pri pesnikih ljube neverjetno v modi, čiste in nečiste, zveste in nezveste, okušene in skrivaj oboževane; potem kmetske krčme in fantastovski bakhanali, cesta Ahasverjeva z malho vagabundov, svetožalje v novi, popravljene izdaji in pirotehniško sviralo krvavih zarij, plamenečih solnc in duš, ki gore s svetovi: jaz sem ga pred štirimi leti izumil in po kratki rabi vrgel za plot. Našel

ga je tistile možakar," — slikar je zagledal golobradega fanta, ki je dvoril postarni lepoticici z neokusnim klobukom — „saj ga vidiš, kakšen je: priden dijak na plesni vaji! In zdaj ga mrcvari od desne na levo in na vse strani: ako bi verjel njegovemu tramtraram, sploh ne mara umreti druge smrti, kakor med zvezdami, ki eksplodirajo v kozmiški nimfomaniji. Žalost je današnjih dni! Tam sedi profesor Medved; ali se mu ne pozna na obrazu, da je zakupnik elegantne kritike? Če bi bila takšna pobožnost v mojem srcu? Srečno je življenje naivnih ljudi... Veš, ako ti verjame, da si od modernih, v deveta nebesa te povzdigne, pa makar da tvoja reč niti ni za koledar; vso rafiniranost odličnega umetnika odkrije v takšnem zmašilu, demant ti napravi iz kurjega govna... Groza me je: napisal sem knjigo, Medved jo je pohvalil — ali sem res brez talenta?"

Traven je gledal mrko in ogorčeno.

„In tako," je nadaljeval po kratkem molku, „se redi pohujšanje v naših krajih; občinstvo — nevzgojen barbar, peščica razumnikov — falotje, ki si igrajo kulturo. Zakaj, veličina mora biti, in če ni drugače, recimo krtini, da je Mount Everest; veličina mora biti, v laži, v besedi! Ampak, človek božji, to ni res, da bi bila resnica v besedi; ni resnice, ni življenja v tem, kar govoriš! Tam je, kjer čutiš in veš; preden preskoči zobe, se prehlini in umaže, in ko se zaslisiš, ti sebe samega, bi prisegel: Drug človek je dejal, in tepec je bil, če ne lažnivec! Kaj maješ z glavo?"

Andrej Marjan se je molče nasmehnil. Kar je govoril Traven o besedi in življenju, je stopalo predenj kot golo, preprosto in neodklonljivo dejstvo, suho in pošteno, kakor da bi ga bil našel na cesti. Slikar pa se je nehote spomnil, kako je pred dnevi rekel Večaju: Zlo je, toda resnica, da je življenje vsega v besedi! — Mahoma je spoznal v tem reku ostanek prošlosti, ki se je bil obesil v sedanje dni.

„Kako otročje, kako plitko!" je vzkliknil sam pri sebi. „In vendar so bili časi, ni še dolgo, ko sem čutil, da je tako. Velika je naloga, mogočna je umetnost, a koliko nam manjka pobožnosti pred življenjem!"

Traven se je še vedno jezil.

„Pomisli: kje drugod po svetu je kakor pri nas? Kaj vi, ki slikate: barva govori vsakomur, in če se danes naveličaš teh ljudi, si jutri lahko pri drugih. Mi pa smo vklenjeni z jezikom; mi govorimo narodu in pridigujemo gluhim ušesom, vabimo slepe oči. Dva tabora tujcev, si stojimo

nasproti; a tu so še nekateri, ki hodijo po sredi in kriče kakor nalašč, da ne dokličeš na drugo stran. So trenutki, človeka prime strah: ali ne daviš sam svojega življenja? Pride konec, in ti se ozreš nazaj in se prekolneš, ker si daroval svoje dneve puhlosti. Makar da bi hodil za plugom; zemlja ti da, kar zahtevaš: sled, delo tvojega dela. Človek pa je ničevnejši od dima in trji od skal."

„Mlajši si," je izpregovoril Marjan, „ne zameri! Prorokujem ti, kmalu te ne bo več skrbelo, ali se doigrava komedija s smehom ali z grenkobo. Traven! Dokler nimaš zavesti, da živiš in delaš zaradi dela samega, ne pa za tisto ubogo razumevanje, — dokler ne spoznaš, da je povsod tako, in da življenje ne bi imelo zmisla, če bi plaval na drugih, zunaj duše, ki živi — ali moreš reči, da ustvarjaš iz sebe? Povsod je tako; življenje je trda in suhoparna drama, brez blažilne tendence, brez sprave na koncu, brez Schillerjevih fraz, in edino, kar ti nudi zanimivega — možnost, da ostaneš vzlic vsemu in proti vsemu pošteno ta, ki si! Zdi se mi, kdor se zapiše umetnosti, se je v istem hipu odpovedal vsem časnim rečem; zato stoji sam zase — in ves ostali svet leži na drugem bregu..."

„Fant!" je vzkliknil pisatelj, „če je res tako? Breme bi bilo težko; toda kdor misli, da nisem dovolj močan... Res so slabiči med nami; ali kaj! Potem je umrla beseda „mi"... Življenje kot neizprosna drama — da, to sem zapisal že parkrat, da so drugi brali in verjeli, in lahko bi se bil spomnil, da z umetnostjo ni drugače. Pa — glej! Sam praviš: odpovedali smo se časnim rečem; potem je vendar nesmrtnost naša! Vidi se, in ti sam si mi že dejal, da je vse na svetu boj in osvajanje; morda je umotvor šele takrat zaključen, kadar udari v tisoč duš kakor strela iz vedrega in jih uklene v jarem, in šele takrat večni, če ima večno komu dajati od svoje lepote. In tako pravim, da nismo mi, če si ne zaslužnjimo naroda!"

„Ali je narod še on, če se nam poda?" je menil Marjan zlovoltljivo; toda mahoma se mu je izpremenil obraz. „Ne," je vzkliknil živahno, „ne poslušaj me! Morda je tako, kakor praviš; in vendar — ni čisto tako; v tem, kar sem ti rekel, da stoj umetnik sam in da živi sebi, je resnica — in vendar ne vsa resnica. Prava pot mora biti v sredi med obojim; a tista velika resnica hoče, da jo človek doživi. Ali sva jo midva doživela? Veš, kaj je čudnega v našem pokolenju? To, da vsi — menda celo najboljši med nami — plavamo v temi, ki je neznosna

in odurna, če se človek zagleda vanjo. Danes — brez vprašanja, z nestalno vero, ali slepo, ne da bi čutili hrepenenje po jasni cesti pred seboj; jutri — vrveči in kipeči s to nosečo, vseh možnosti polno temo, ostudnim, zoprnim norcem podobni, ki so ušli med svet... In kaj je strašnega v našem pokolenju? To, da naša tema pomeni slabost, in da imajo tisti prav, ki nam jo očitajo. Saj vidiš, kako nam ponujajo ceste in prepričanja; Mazelj nas je že vse poučil o pravi poti: to je njihova bolezen, da uče. Resnica pa je, menim, na potu; in tisti so obsojeni, ki je ne doživijo sami: ona se oglašala le pri izvoljenih. Morda pride kmalu; glej, ko sem pozdravil domovino, sem začutil, da se dela dan. Bodimo veseli: naša tema, če jo spoznavamo, je pričakovanje luči, in je dobra, če nam daje voljo, da sprejmemo solnce, kadar zasije.“

„A nekaj demonskega je v zmislu domovine,“ je dejal Traven zamišljeno. „In pri nas: meje pojma so široke, in čim manj živi jedra v njih, tem silnejša stoji ona pred nami. Naša drama je večja in krutejša, nego v zemljah, ki so tolike, da jim solnce ne zajde.“

„Zato pa menim,“ je rekel slikar, „da se nihče, kar nas je resnično krepkih, ne more zbiti svojega življenja. Da, včasih se mi zazdi strašno in težko, nositi tolikšno breme zaradi trme in ponosa, zaradi misli — časti.“

8.

Družba je bila vsa v živahnem besedovanju, vzklikih in smehu. In ko je Marjan prekinil svoj razgovor s Travnom ter se obrnil k navzočim, je spoznal bolečino, ki ga je trla vse te dni, odkar se je bil vdal občevanju.

„Nekaj me je peklo in kalilo tisto lepo veselje prvega svidenja. Približal sem se domovini, čakal sem, da me presune z radostjo, zdvojil, obupal in dočakal; celota me je objela in napojila z močjo, ljudje me niso utešili. Nekaj je nemogočega pod solncem: da bi se zblížale duše, ki so se razslovile po nujnosti.“

Vsak dan je gledal vsakdanji svet na istem tiru zabave; ta družba pa se mu je zazdela kakor prepojena s histerskim, blaznim nemirom, ne da bi se v čemerkoli razločala od drugih. Bilo mu je, kakor da se hočejo vsi ali vsaj večina njih posilili ubraniti strupene misli, ki se je nepopisno boje, dasi je nihče ne bi vedel izraziti z besedo. Kretnje, gibi, glasna govorica, izbruhi smeha, sloga in prepir teh ljudi je nosil lice boleznega, plahega otepanja zbegane živali, drgetanja pred notranjo nevarnostjo, krčevitega

tajenja groze, ki se loteva duše v predurju bližnjega zla. Zato mu je vejalo od njih po mrzki laži. —

„Kakšnim mislim se vdajáš, tuji mož?“ ga je nagovoril Miška. „Društvo ustanavljamo — ti molčiš; govor je o razstavi — ti se ne izražáš; ali si pustil ljubico v tujini?“

„Društvo ustanavljate?“ je ponovil Marjan kakor v snu. „Kaj mi mar? Saj ni treba društva, da stori vsakateri zase, kar se mu vidi po pameti in po pravici... Umetnost...“ Beseda mu je zastala; njegove ustnice so otrpnile v tisti kameniti nepremičnosti, ki je bila pri njem znamenje zaničevanja in upornega sovraštva.

„Saj ni vezi med nami!“ ga je zaskelilo v dnu. „Ni tiste čistosti, ki vodi umevanje s seboj, ni poštenja, ki rodi spoštovanje. Čemu skruniti lastno srce in besedo prepričanja, da je osramočena, ko pade med njihove misli? Pa kaj — govoriti? Tu je slepota doma, in tema, tema...“

Z burno radostjo je začutil, da so mu zdajci zažarela lica od tihe, močne svetlobe, ki jo je nosil v sebi; dvignil se je, da odide in reši svojo luč.

„Kam odhajaš, Marjan?“ je vzkliknil v tem trenutku glas izza konca mize, kakor glas razposajenega otroka. Slikar je pogledal; bilo je lice z živimi očmi, košate obrvi in brke, brada razmršena, prameni las kakor veje na vrbi, ves človek ne velik in živahen. „Saj si rekel Večajju, da se hočeš razmahniti in reformirati razmere; kako da bežiš od junaškega mejdana?“

Andrej je obstal kakor razgaljenec pred tolpo ljudi. Prebledel je, čelo v gubah.

„Kdaj sem ti rekel?“ se je obrnil k Večajju s tihim, drhtečim glasom. „In kaj sem rekel?“

„Saj se spominjaš!“ V Večajjevi veselosti se je skrivala mržnja in zloba človeka, ki čuti premoč za seboj. „Pravil si mi vendar, da hočeš preosnovati vse naše razmere in dvigniti našo umetnost do nepoznane višine. Apostol nove dobe da hočeš biti...“

„Lažeš!“ se je nasmehnil Marjan. „Prosim, verjemite mu vsi po vrsti!“

Ozrl se je naokoli; Traven mu je namežiknil s svetlim odobravanjem. Pogledal je Večajja; trdo in sovražno so se srečale oči, lica glasbenikova so bila bleda.

„Ali mi ne verjameš, da si lagal?“ je izpregovoril slikar še prijazneje.

Večaj je planil pokoncu in dvignil roko. Rahlo, počasi ga je prijel Marjan zanj, kakor

da bi hotel potolažiti otroka; glasbenik se je umaknil, zobje so se mu zajedli v ustnico, pogled je zažugal:

„Varuj se me odslej! Moje sovraštvo pojde s teboj in ne odneha, dokler se ne osveti...“

„Kam odhajaš, Marjan?“ je ponovil človek z razmršeno glavo, ki ga je bil nagovoril. „Vzemi me s seboj, če se greš sprehajati! Na Rožniku je dobro vino in prava okolica za pameten razgovor; Traven, ali naju spremiš? In ti, vitez Mrva?“

Odšli so, Traven, Marjan, pisatelj Mrva in kuštravi človek, ki je predlagal izprehod. Ime mu je bilo Gregor Sever, in slikar ga je poznal že dolgo časa, manj po občevanju nego po drznih, karikaturno začrtanih dramah, ki so žele tiste čase nemilost kritike in občudovanje mladine.

Zvečer so našli ostanke popoldanske družbe v nizki, zakajeni gostilni. Strop je črnel od dima, na stenah so dremale podobe svetnikov in slavnih mož, hrup pivcev se je razsiral na cesto skozi nizka, široko odprta okna. Vinjen zrak je udaril prišlecem naproti; doktor Vešča je mahal z rokami, Gruda je molče obračal pogled in majal z glavo, kakor da se ne more načuditi, Miška je skakljal med Grahorjem in Bukvico. Večina glasov se je trgala v pijani pesmi.

„Tu smo med seboj!“ je vzkliknil Bukvica. „Armada mladih, se borimo z mokroto; živela pionirščina! Tu sem sedi, Marjan; ti, Sever pa k Miški. Veselo je, da, da...“

„Nič kompromisa med starci in mladino!“ je klical v kotu za vrati mlad mož s kozlovsko brado in s smehljajem favna na tenkih ustnicah, vidno pijan. „Kaj praviš ti, prelepa Vera Mihajlovna?“

Ohlapna ženska ob njegovi strani je pokimala došlecem, premišljeno si zapenjaje bluzo.

„Živela svoboda in nap'edek!“ je viknila z meglenim, pogrkvajočim glasom. „Ti pa hodi p'iden, žlahtni hidalgo! Pusti me p'i mi'u, da ne bo z gledavanja, in ne pobijaj koza'cev!“

Čisto sam je sedel Dolinar pri mizi za vrati. Črnolasa ženska polmladega in nelepega obraza ga je plašno vlekla za rokav.

„Delirij se ga loteva!“ Bukvica je dregnil Marjana. „Poglej ga, za Kriščevo voljo! In poslušaj: ves čas se mu že blede...“

Redki, mokri lasje so viseli Dolinarju globoko na čelo in na izbuljene oči; vse lice je bilo blede, izkrivljeno v pošastnem, drgečočem krču. Spodnja ustnica se je prižemala na zobe, zgornja je silila naprej, napeta v dveh blaznih polkrogih; dolge mrtvaške roke so plavale po zraku, kakor da bi vlačile in razgrinjale neviden pajčolan. Nenadoma se je dvignil, suh in slok; soba se je napolnila z molčanjem in z njegovim hripavim, strahotnim šepetom:

„Pridite, otročiči...“

„Tone! Jezus, Marija!“ je viknila ženska. Dolinar je odmahnil.

„Pridite, otročiči, otroci moji, čeda ovčic izgubljenih! Vsi, ki ste obupani, pridite! Slepici in pohabljeni, desetniki, grešniki, siromaki brez doma, umetniki — pridite... Gostijo sem vam pripravil, največjo, najlepšo, kar jih je bilo v deželah jutrovske; izobčeni so filistejci in bogokletniki, umetnost sedi za mizo in naliva gostom kozarce: deklica belo oblečena... Nad Nilom — se zibljejo palme; žerjavi lete, lete — na južno stran... Veselje se je naselilo v deželi, umetnost gosti svoje svate! — Po čem hrepenite, ranjenci, umirajoči? Zlata ni za vas, ni srebra, in lepih oblačil, ni pila ni jela. Pogostite se s sanjami, z belimi — z žarki jutranje rose. Napijte mi, gostje: v čašah se peni neskončno hrepenenje... Sanje so vaša večerja, žeja — vaša pijanost, slepe so vaše oči, nema so vaša usta, blazne so vaše duše, potrto je vaše srce...“

Pijančev glas je prihajal tišji in tišji; začenjalo ga je daviti, dokler se ni raztrgal v čudnem, žalobnem, suvajočem ihtenju. Vera Mihajlovna se je zvila čez mizo ter zaplakala na glas.

„Ne smejte se,“ je mahoma kriknil Dolinar z divjim pogledom po navzočih, „ne lažite, da ste veseli; razjokajte se, v solzah je odpuščanje... Mati plaka in moli,“ je zasikal po kratkem premoru; „sin hodi lačen po tujem, nocoj se obesi o polnoči...“

„Mati moli,“ je ponovil s slovesno zami-rajočim šepetom; čelo mu je težko udarilo po mokri mizi.

(Dalje prih.)

MAX LIEBENWEIN: POTUJOČI SLIKAR.

SPIRITUS FAMILIARIS.

III.

V

soboto popoldne je Pavle svoje delo dovršil in se odpravil z zavojem pod pazduho v igralkino stanovanje. Tam je razvil zavoj tik vrat, stlačil papir v kepo in v žep in se oglasil:

„Tukaj je obuvale!“

Igralka je bila sama doma, vznak je ležala na rožnatem kanapeju, držala z obema rokama nad obrazom knjigo in iz nje čitala.

„O“, — se je oglasila — „mojster je prišel!“ — Naglo je vstala, poravnala po sebi belo in ohlapno obleko, stopila k njemu in vzela in ogledovala tisto, kar ji je prinesel. Zopet je sedla, rahlo privzdignila krilo, odložila domače obuvale in pomerila čevelj. Njemu pa se je zdelo skoro žaljivo.

„Kaj bi!“ — je spregovoril. „Saj sem jo imel pri delu vedno pred očmi!“

„Kaj?“ — je vprašala igralka.

„Vašo nožico!“ — je pojasnil Pavle.

„O, — veste kaj“ — se je smejala — „to pa ne gre! Na mojo nogo se ne misli, kadar bi se komu ljubilo! In sploh na žensko nogo misliti, ali je to dostojno?“

„Glej jo,“ — si je naglo mislil Pavle — „ti jo le poglej in spoznal boš, da si se motil! Ni tako, kakor se je zdelo. Norčuje se iz človeka, smeje se, pa zaničljivo gleda!“ — In na glas je povedal: „Na kaj pa naj mislim, ko delam tako delo? Vidite, pri takem poslu ni, da bil imel kdo lastovke pred očmi!“

„Koliko?“ — je vprašala gospodična, kakor bi ne bila kdovekako pozorno sledila njegovim besedam. Pavle je molčal in zato je ponovila v drugo: „Koliko?“

Hipna zadrega ga je obšla, v spominih so mu letele naglo mimo misli prejšnjih dni in sklepi, z ramami je skomiznil, v obraz je zardel, pogledal v tla in se domislil na te-le besede: „Saj se še ne ve, če vam bodo prav! Ko pričnete hoditi, pa se vam bodo zdeli pretežki ali pa preokorni!“ — In še nekaj važnega mu je šinilo v glavo: „Mogoče je, da ne bodo za gledišče!“

„Za vse bodo!“ — je rekla igralka, a Pavle se je iznebil zadrege in si želel, da bi mu

ponudila po gostoljubnih šegah stol in se ž njim prijateljsko pomenila, recimo ravno tako, kakor se pogovorita on in Matija. In tako je sklepal: „Če ji povem, da nočem od nje denarja, pa ji bo prišlo nemara na misel, da mi ponudi sedež. In tudi tisto je skoro gotovo, da bo prijazna z menoj in gostoljubna.“ — In isti hip je nekako planilo sredi njegovih misli tako spoznanje na površje, da je zardel vse tako tik duri stoječ daleč preko ušes in vratu. „Premislimo“ — je govorila njegova pamet — „na primer ta slučaj, ki je čisto naraven, da ona namreč vpraša: „Zakaj?“ — No, zakaj, zakaj? Takole bi zabredel človek v tako zmedo, da bi si ne mogel pomagati ne naprej, ne nazaj. Sam vrag, ki je po vseh virih tako pretkan kakor najbolj gosposka košara in tako zvit kakor najzakrivljenejši ovnov rog, bi najbrž na tem mestu obtičal kakor zajec, ki mu zmede lovčeva krogla možgane in misli.“

Pavle je premišljal in na zopetno vprašanje po računu samo visoko zganil obe rami. Šele čez dolgo je okrenil svoje misli na tako pot, da se mu je zdelo najprimerneje izgovoriti naslednje besede: „Kakor je vam prav, draga gospodična, tako bo tudi meni!“

Zdaj, ko je vstala, in jo je gledal od strani v rahli beli obleki, se je zaposlilo vse njegovo mišljenje z njenimi čari. Njen obraz je bil tako nekam prijetno otročji, njen vrat tako bel kakor paden sneg in vidno mehke kakor iz belega cvetja, lasje košati in zlati, trepalnice velike, grudi nemirne in plašne kakor dvoje okroglih živalic. Da bi bil gospod, si je zaželel Pavle, velik in bogat gospod! Tako žensko bi si izbral, pa bi jo vodil seboj povsod, kamor bi ga zanesle stopinje. In na vseh koncih in krajih bi užival sam smeh in zabavo.

„Ne maram!“ — se je spozabil, ko mu je ponujala gospodična pisan bankovec, in se takoj nato dobro zavedel in besede popravil. „Zahvaljujem se!“ — je dejal, in ko je že stal pred vratmi, se je vrnil in pokukal z glavo nazaj po gospodični: „Priporočam se!“

Po hodniku, po stopnicah in po ulicah je hodil s takim čuvstvom, kakor bi imel za sabo velik in važen dogodek. Desnico je tiščal v žepu

in otipaval bankovec, v glavi je mislil, kaj bi napravil z denarjem, z očmi je blodil okrog, ne da bi kaj videl.

„Kako bi storil?“ — se je izpraševal. „To ni tak denar, kakor se ga zasluži vsak dan. To je drugačen denar! Gosposki je, prazniški kakor nedeljska obleka. Ne porabim ga za vsakdanjosti, ne porabim!“

V svojem stanovanju je dejal okrog vrata ovratnik gospoda soseda, tudi s pisano kravato si je poslužil, suknjič je slekel in ga okrtačil, čevlje je razsvetlil, obul daljše hlače, udaril parkrat s klobukom ob koleno, da se je izkadil iz njega prah, hodil po izbi dolgo časa in premišljal o svojih bližnjih nalogah. Ko se je zmračilo, je posetil brivca, ki mu je odstranil redke kocine, obstrigel lase in jih tako dolgo česal in močil in mazal, da so obtičali v dveh polovicah in se spuščali v drznih lokih na čelu in sencih nazaj proti ušesom. Tako olišpan je obstal na tratoarju pred brivnico in si stavljal mnogovrstna tiha vprašanja.

„Kam?“

IV.

Pavle je vstopil v predmestno gostilno, sedel v kot za nepregrnjeno mizo in se okoli sebe do dobrega razgledal. Za vratmi je tičal, in kadar je kdo odprl duri, je popolnoma izginil. Levo roko je držal v hlačnem žepu med menjanim denarjem, desnico je naslanjal na mizo, klobuk je snel previdno z glave, ga položil tik sebe na prazen stol in bil prepričan, da se ni njegova frizura še popolnoma nič poškodovala.

Od njega naravnost dalje ob steni se je vrstilo četvero okroglih miz, ob nasprotni steni je stala ena sama in jako dolga s klopjo na notranji strani, kjer je sedela tropa mlajših in starejših delavcev. Vsi so bili z mortom oškropljeni, torej po poklicu zidarji, pili so pivo, kadili slabe cigarete in se vedno glasneje pogovarjali. Ženska, ki je stregla, je bila menda krčmarica sama. Tako je bila jaka in silna, da bi je nihče ne prišteval med dekleta, in njen glas je zazvenel vselej tako mogočno in oblastno, kakor bi izpregovorila prva gospodinja tiste hiše.

Pavle je pomignil z desnim kazalcem in porožljal v levem žepu s srebrnimi kronami. Vina je naročil in večerjo, kakoršna se spodobi človeku, ki si jo sam prisluži. Tudi na pivo se je mimogrede spomnil, pa se ni odločil zanje. Do polovice so pene, in kar je tekočine, je taka kakor voda. Samo napenja, nič ne odobrovolji, ker nima nobene moči.

Ko se je zasvetilo pred njim na mizi belo vino iz vipavskih goric, se je tudi njegov obraz prijetno razjasnil in osvetlil. Steklenico je oprijel, jo nagnil nad kozarec in gledal, kako se iskri in peni zlata točena tekočina. Večerjal je, in kadar je spraznil med jedjo kozarec vina, ga je obšlo tako udobno čuvstvo, kakor bi bil on že vse pretrpel in prestal, kar je bilo zanj hudega namenjenega v tej solzni dolini. Zdaj bi ga ne čakalo nič več. Takole po malem pij pa živi, pa z bogom brige in skrbi in slaba leta!

„Hoj!“ — se je oglasil nekdo od sosednje mize. „Zakaj pa bi k nam ne šel, kaj nismo mi pošteni ljudje?“

Pavle se je naglo predramil iz svojega premišljevanja, na dolgem, do polovice golem vratu je zasukal suho glavo in pozorno pogledal ravno tja, odkoder je prihajal glas. In takoj je pomežiknil in prikimal. Še kozarec vina je izpraznil, kos zemlje je odgriznil in se odpravil tja, kamor so ga povabili.

„Teга nisem mislil“ — je pravil že spotoma, ko je nesel seboj vino in kozarec — „Bog obvari, da bi bil jaz menil, da niste vi pošteni ljudje! Ampak človek je tujec, pa ne ve, kako in kaj!“

„Kaj je to: kako in kaj?“ — se je obregnil vanj mlad fant, ki je bil že vinjen in je sedel na drugem koncu mize. Tisti delavec pa, ki mu je bil Pavle za mizo sosed, se je oglasil s skoro očetovskim glasom, pogledal naravnost v oči in uprl oba komolca ob mizo. „Da bi te zgaga drla!“ — je dejal, kakor bi se šalil — „kaj boš pa sedel za vratmi in gledal kakor berač na drugo mizo, če imaš kaj cvenka v žepu!“

Pavle je čutil v sosedovih besedah nekaj takega, kakor bi ga hotel kdo počastiti in se mu prikupiti, in zato se je zadovoljno nasmehnil in pokimal sosedu. „Je že res tako, kakor ste povedali! Če ima človek denarje v hlačah, pa ni treba, da bi ga bilo sram družbe!“

In takrat se je zopet zadril tisti vinjeni fant na drugem koncu mize: „Kdo te bo pa gledal tako za mizo, suša božja! Za vino daj, ali pa izgini!“

„A“ — je ziniil Pavle in se začudil. A prijazni in rdeči sosed ga je blagohotno pomiril. „Napil se je!“ — je govoril. „Še ni večer, pa je že vse pognal po grlu, kar je ta teden zaslužil! Vrag ga vzemi! — Obračaš nerodni jezik, pa ne veš, kaj govoriš!“ — je očital fantu. „Če je možu prav med nami, bo že sam dal za vino, kadar in kolikor se mu bo zdelo primerno!“

Pavle je mislil spočetka, da se mu godi krivica, nadalje pa tako sklenil, da to niso hudobni ljudje, ampak samo eden jim dela skazo, ker se je napil, pa se ni vredno ozirati nanj in na tisto, kar mu zdrkne z zapletajočega se jezika. In rekel je, kakor je že večkrat v enakih slučajih slišal: „Pa ga dajmo štefan skupaj, ker smo se ravno sešli!“

Ob teh besedah je počil rdečelasi sosed z dlanjo ob dlan, izpraznil posodo za pivo do dna, jo porinil daleč od sebe na drugi mizni vogel in izgovoril naslednje besede: „Boljšega človeka smo dobili v svojo sredo, kakor bi bil vsak rodni brat. Pobratimo se z njim, ko je tako zlata duša!“

Vstal je, posegel čevljarju preko pleč, ga objel, stisnil k sebi in ga tako junaško poljubil, da je zacmokotalo po vsi sobi.

„Že velja!“ so zaklicali vsi navzoči zapovrstjo, potokli s praznimi čašami ob mizo in se zasmjali. Samo pijani fant se ni zmenil za bratenje, z dlanjo je ploskal po mizi in se jezil nad krčmarico, ki se je zanj predolgo mudila z vinom. „Ali je šla po smrt ali po vino — satanska prikazen?“ — je izpraševal in robantil. „Ali smo ciganje, da se nas tako zanemarja?“

Krčmarica je prinesla polno in veliko steklenico, rdečeglavi sosed jo je potrepal po močnih bokih in želel, da bi nocoj vsaj tolikrat prinesla, kakor bo še pri njej zaroda, stekleničin vrat je oprijel in pričel vesele volje natakati. „Daj, nastavi in Bog blagoslovi!“ — je nazdravljaj pri Pavletovi čaši, „Goltaj, govedo in molči!“ — je pripomnil pijanemu fantu, „Vidiš“ — je govoril tiše drugemu in tretjemu znancu — „vidiš, Martinek, kar na lepem ti ga Bog da, kakor dežja njivi! Poživi se!“ In trčil je, da je zazvenelo čisto in srebrno.

Govorili so, šalili se, častili Pavleta, ki se je dobro in zadovoljno počutil. Včasih so se mu nehote stegnili trije prsti skrčene in še vedno v hlačnem žepu tičeče levice, kar je pomenilo, da je treba prihraniti tri goldinarje za usnjarja, ki je dal na upanje prelepo in premehko usnje. Številke so se mu mešale tam nekod med možgani in postajale vedno večje, strah je prihajal, da bi zmanjkalo za usnjarja, pa zopet izginjal z vedno enakim koncem, enakimi mislimi in besedami: „Pa ga dajmo še takle štefan, ko smo ravno tako lepo skupaj!“

Govorjenje je postajalo vedno glasnejše, vsekrižem so se vzdigovale izdelane dlani in mahale po zraku, rdečeglavi sosed je bil takih misli, da ni vredno na svetu hraniti in pestiti vest, ker

le enkrat samkrat živimo in da je še povrh tega večnost neskončna, življenje pa tako kratko, „kakor petelin zine“, Pavle je kimal, dolg in koščen delavec je skočil izza mize in se opotekel proti krčmarici, ki se ga je otepala kakor žival nadležnega komarja, kar je bilo mlajših so pričeli peti o Ribničanih, kako so

„— od vsakih ust mero vzeli
in žlice delati začeli“ —

in takoj za to pesmijo o dekletu, ki bi rado ljubilo, pa zato ne more, „ker jo srček boli“ in o škrjančku, ki

„— poje, žvrgoli
se bel'ga dneva veseli.“

Pavle je vstal, da bi se za malo časa oddaljil, a noge so se mu zamešale in kakor zamenile, skozi vrata je hotel, pa se je zaletel tik njih ob steno, zunaj v veži se je izkušal ogniti krčmarice, pa je telebil ravno vanjo, na dvorišču se je v svetlobi slabo brleče in ob vežnih durih viseče svetilke tako naglo vse okrog njega zavrtelo in zasukalo, da je sedel in čakal, kdaj ta neznanski vrtnec preneha. Ko se je vračal nazaj, ga je na vežinem pragu pograbil tisti koščeni delavec, ki se je prej v sobi ruval s krčmarico in ga občutno pomikastil.

„Ali je nisi hotel popihati?“ — ga je vprašal in ga držal s prsti kakor s kleščami. „Klicaj bi na mizo, plačal pa ne bi! Hajdi!“ — In ga je potegnil na vso moč preko veže in v sobo.

Pavle je sedel na svoje prejšnje mesto, in tisti pijani fant, ki ga je prej zbadal, je prišel sam k njemu in se okorno zgrudil prav tik njega na stol. „Ti,“ — je dejal in jezik se mu je premetaval po ustih kakor omotena riba — „pobratim, ho“ — je kričal in takoj nato šepetal — „jaz imam uro, srebrno uro!“ In privlekel jo je iz žepa. „Vidiš jo, kura brljava! Dal sem zanj desetak! Ali razumeš kaj, kazen božja?“ — se je naenkrat zadril in zopet mirno nadaljeval. „Midva“ — s prstom je kazal zdaj nase, zdaj na Pavleta — „sva pobratima! Ker je tako, pa ti jo dam za eno krono, pobratim!“ In ob koncu je zakričal, da se je razlegalo s sto odmevi po odprti sobi in veži, in porinil uro po mokri mizi proti Pavletu: „Na! Nisi vreden, da te zemlja nosi, strela jasna, tudi te ure nisi vreden! Ampak zato, ker si moj pobratim: na-a!“

Pavle je videl na mizi pet ur zapovrstjo, tudi fantovih obrazov je zrl celo vrsto, a misli so se še vseeno nekako preganjale po glavi. Izpregovoriti je hotel, pa se mu je prvi poskus kar pokazil. Samo koščeno jabolko je poskočilo

na njegovem dolgem in suhem vratu, a glasa ni bilo iz njegovih ust.

„Govori!“ — je silil vanj pijanec in ga bušil s pestjo v ramo. „Kaj pa buljiš?“

Pavle je počasi premislil in se oglasil: „Precena je!“ — je sklenil.

„Pa daj dve kroni, mrcina sestradana!“ — je zarežal delavec in ga lopnil po rami.

„Ne zato, kakor ti misliš!“ — se je trudil dopovedati Pavle. „Če bi bil ti dal za to uro res desetak, pa je ne bi ponujal za eno krono! Tudi če bi bil dal petak, ali pa ravno toliko, kolikor zanjo zahtevaš: eno krono! Nihče ne prodaja v izgubo!“

„Kaj pa ti zdajle misliš?“ — se je zavzel pijani fant — „kaj si pa hotel povedati?“

„Denarje na mizo!“ — je vpila krčmarica, tresla Pavletovo ramo in kar lastnoročno prebrskala njegove žepe in si osvojila denar.

„Kaj pa ti zdajle misliš?“ — je ponavljal razdraženi fant, pograbil Pavleta za suknjo med pleči, pa vihral z njim iz sobe in ga vrgel na cesto. Tako naglo so se vrstili dogodki, da jih ni mogel Pavle zasledovati s svojimi mislimi, isti hip se mu je zdelo, da baranta za srebrno uro in leži sredi mračne nočne ceste.

Skoro temno je bilo vsenaokrog, čisto črno je bilo nad glavo in nad mestnimi hišami in iz tiste temine je pršel droben in tih dežek, ki se je prijemal obleke kakor vlažna megla. Nikogar ni bilo čutiti ne v daljini, ne v bližini, sam Pavle se je pobiral in postavljaj na oslabiljene noge, spustil se dalje z nekako naglo in omahujočo hojo, dvigal in skoro metal glavo na prsi, klatil in mahal krog sebe z rokami in se boril z lastnim telesom za ravnotežje.

„A“ — je zinil včasih in pihnil predse — „a — a“ — povejal z roko pred obrazom in sunil z obema proti tlom kakor bi hotel potlačiti vse misli v cesto in njeno blato. Hodil je naprej in naprej, ne da bi mislil, kam hoče, s trotoarja se je opotekel na trotoar, na križpotjih je odvihral dalje po tisti ulici, kamor ga je slučajno zaneslo, nazadnje je zašel v mestni park, in ker je zagledal prazno klop, je brez pomisleka preko nje omahnil. Spočetka je ležal na njej, ali napoto so mu delale noge, ki so ostale na tleh in ki jih je izkušal brezuspešno spraviti kvišku, pozneje je sedel, slonel vznak in gledal z obrazom naravnost v vejevje nad seboj in v črno temino. Mislil ni dolgo nič, samo zinil je večkrat, vzdihnil in se oglasil zategnjeno in na dolgo: „A—a! Tako—o—le je!“

Pihatí je pričelo, drevje naokrog je pošumevalo, včasih se je odtrgala nad njim vodena kaplja in padla na njegov obraz, veter je zanašal pršeči dež, ki se je oprijemal obleke in lic in las in se zbiral ponekod v neznatne v daljnji svetilkini luči se iskreče kapljice. Lasje, ki jih je prej medsebojno vezala dišeča in sprijemajoča se pomada in jih primorala, da so se spuščali po čelu in po sencu v prijetnih in gosposkih lokih proti ušesom, so se pričeli vsled vlage oproščati prisiljenega položaja, drug za drugim so se prožili in odskakovali od temena in štrleli po prejšnji svoji navadi poševno nad temenom.

Ko se je Pavle malo razbistril, se je najprej domislil, da nima klobuka. Potipal je po glavi, potem krog sebe po klopi, in ko se je sklonil naprej, da bi poizkusil pogledati še po tleh, se mu je zvrtelo hipoma v glavi, drevje je zaplesalo okoli njega, daljnja luč, ki je sijala skozi vejevje, konca klopi, kjer je sedel, lastne roke, ki jih je stezal po naslonjalu od sebe, misli so obtičale, kakor bi vrgel kamen nanje, zopet se je naslonil vznak, zaprl oči in čakal.

Zdaj so se nenadoma začuli koraki, škrtati in šumeti je pričelo po pesku, črna, ne visoka ženska postava se je nagloma približala, ustavila se tik klopi in se jezno in tenko oglasila.

„Ali si ti?“ — je vprašala.

Pavle se je stresnil, stegnil glavo in vrat naprej, na široko pogledal in izpregovoril naglo in prestrašeno: „Da! Jaz sem!“

„Kratkoinmalo ti povem: zdaj je pa konec med nama za vselej!“ — je odločno izjavila, stala tik pred njim in pretila s kazalcem proti njegovemu obrazu.

„Zakaj?“ — je vprašal Pavle, ki se je izkušal nečesa domisliti, pa se ni mogel.

„Vidiš ga!“ — je hitela ženska. „Tak si! Ti grdoba pijanska ti! V gostilno me pelje, kliče celo noč vino na mizo, ko je treba plačati, pa izgine in me pusti v sramoti! Zaradi tebe so me ven vrgli, fej!“

„Mene tudi!“ — je počasi povedal Pavle in slabotno prikimal z glavo. In ženska se je še bolj razkačila.

„Lažeš, lažeš!“ — je očitala in pomilovala samo sebe: „O jaz nesrečna reva, ki sem ti kdaj verjela!“ — Sedla je tik njega na klop in pričela na mestu ihteti in jokati. „Rekel si, da si pošten kolar, zdaj se mi pa zdi, da nisi nič drugega kakor postopač!“ — je tarnala med jokom.

„Čevljar sem!“ — je priznal Pavle in se pričel počasi zavedati. „O—o—o!“ — je zazdehal, obrnil obraz k ženski in mirno govoril:

„Zmotila si se!“ — je sklenil. „Preveč si pila, pa zdaj narobe vidiš! Mene zmerjaš, pa drugega misliš!“

„Razumem te, razumem!“ — je jadikovala ona. „Odkrižal bi se me rad, pa tako govoriš. Kako se bom zmotila, kaj? Kdo pa je v našem mestu tako dolg in suh kakor ti, kdo? Nobeden drugi, tako ti pravim!“

„Kakor posnamem po tvojih besedah“ — se je menil dalje Pavle, zdehal in ogledaval svojo sosedo — „bi si mislil, da mora živeti še en tak v našem kraju. Ne poznam ga pa ne in nikoli in nikjer ga še nisem videl, tisto je prava resnica! A precej vina sta morala spraviti pod streho, ko so se ti oči tako izpridile!“

„Nehaj, nehaj!“ — se je razhudila ženska, pričela naenkrat mahati z rokami krog sebe, stegnila desnico na njegovo teme in ga stresla za lase. „Postopač si in ničvrednež! Prej si mi pravil, da si kolar, zdaj, ko si se napil, si pozabil, kaj si prej govoril, in veliš, da si čevljar! To ne ono nisi! Poznam tvojo sorto in se je rada ognem tako daleč, kakor od tukaj do Dunaja! Zapeljal bi me bil rad, pa si se presneto vrezal!“

„No, pa tako!“ — je pritrdil Pavle in utihnil, ker ga je pričela premagovati velika utrujenost in mu je silil tudi spanec na oči. Ženska je vstala, se oddaljila za par korakov, se vrnila nazaj, sedla na klop in pričela vnovič jokati.

„Kaj ti pa je?“ — je vprašal Pavle z zaspanim glasom.

„Oh — oh“ — je tarnala — „me ženske imamo srce, vi moški ste pa kakor drva!“ — In naenkrat se ga je oklenila z obema rokama krog vrata, ga pričela objemati in se pritiskala na njegove prsi.

„Znam jaz tudi!“ — je zamrmral Pavle in še sam objemal in stiskal.

„Reci, reci“ — je prosila vihrava ženska — „povej mi, da nisi čevljar, ampak da si pošten kolar!“ — In poljubila ga je na usta in na lice.

„Znam jaz tudi!“ — si je mislil Pavle in jo pričel še sam poljubljati po obrazu. In kakor se mu je zdelo, tako je povedal. „He, he, he“ — se je nasmehnil in predramil — „mlada si še, Marička!“

„Vidiš, vidiš!“ — ga je prijela za besedo. „Zdaj si se izdal, ko si me poklical po imenu! Reci še, da nisi čevljar, ampak moj kolar!“

„Da!“ — je prikimal Pavle. „Jaz sem tvoj kolar!“

In zasmejala se je naenkrat prav razposajeno: „Ti si moj kolar!“ — je ponovila. „Hihihihih—“

Njega je spravilo hihitanje v dobro voljo in kar naenkrat mu je prišlo tako, da se je moral še sam zasmejati. „Hehehehe“ — se je oglašil in naprej govoril: „Jaz sem takih misli, da sva midva oba preveč pila. Ti ne veš, kdo sem jaz, jaz ne vem, kdo si ti!“

„Mene pa kar nič ne prištevaj k sebi!“ — se ga je otresla sosedo, pomislila, pomolčala in še tole dostavila. „Kaj me spominjaš na večer! Domislil sem, pa me spreleti taka jeza, da bi te kar natepla!“

„Če imaš zakaj, pa tepi!“ — je menil Pavle in se pričel zopet boriti z dremavico, ki se ga je nenadoma vnovič polastila. Roke je stegnil ob sebi, nazaj se je naslonil in sklonil glavo na prsi.

„Vzroka dosti!“ — je odvrnila ženska in se naenkrat zopet zasmejala. „Za pamet gre pri tebi trda!“ — je rekla. „Nič denarja nimaš v žepu, pa greš sam v gostilno, pelješ še mene seboj, piješ pa ješ in nič ne misliš!“

„Kdo veli brez denarja v žepu?“ — se je odzval Pavle z zaspanim glasom.

„Jaz!“ — je odgovorila ženska. „Spočetka sem mislila, da si potepuh, pa nisi. Po besedah se ti pozna, da nisi hudoben, samo možganov ti je dal Bog malo! Piješ, hihihihih, ješ, hihihihih, mene napajaš pa izgineš!“

„Napajaš — iz—gi—i—neš!“ — je ponavljal Pavle in še redkokrat dvignil težke trepalnice.

„Mene pa zmerjajo!“ — je nadaljevala ona. „Očitajo, da se vlačim ponoči okrog s potepuhi, goljufi in tako naprej!“

„Naprej!“ — je vjel Pavle zadnjo besedo, sklonil glavo globoko na prsi, zahrščal s takim glasom, da se je sam sebe prestrašil, naglo dvignil obraz in pogledal debelo in plašno na okoli. „Kaj pa je?“ — je vprašal s čudnim glasom.

„Pojdiva!“ je velela ženska in hotela takoj vstati.

„Kam?“ — se je začudil Pavle in se sam domislil in odgovoril: „Domov! Tema je že in slabo vreme imamo!“ — In k njej se je obrnil in dostavil: „Hajdi! Pomagaj!“

Počasi se je spravil na noge, se oprijel sosedo krog pasa, pričel prestopati in se nagibal zdaj na desno, zdaj na levo.

„Kako pa hodiš!“ — ga je opozarjala spremljevalka.

„Slabo!“ — je rekel Pavle odkritosrčno. „Da pojde bolje, pazi ti, da te ne zanese na levo, jaz se bom držal pa desne! Hajdi!“

Še vedno je pršilo in oba sta bila vsa mokra. Nekje v bližnjih hišah so peli petelinje, odnekod je brnel glas oddaljene zvoniške ure, zdelo se je, kakor bi se vlekla iz teme nekakšna dolgočasna in siva svetloba.

„Kam pa?“ — je vprašal vrtoglavi Pavle, ko sta že dolgo hodila in še nista prišla v mestne ulice. „Jaz stanujem Križanska cesta, petdeset! Kje so pa hiše?“

„Tukaj je ena!“ — je rekla ženska, ki se jo je tudi polotevala izmučenost, izpustila Pavleta, stopila k črni steni nizkega poslopja in sedla tam tik kapa na tla.

„O—o—o!“ — je zazdehal Pavle, zavihral proti njej in se tudi sam stegnil brez misli po suhi zemlji ob steni. „Lahko noč!“ — je dejal in vnovič zazdehal.

Oba sta zadremala in zaspala. Pavle je ležal vznak in hrščal, ženska je sklanjala glavo, globoko dihala in sedela na spodvitih nogah, naokrog se je počasi danilo, vendar je bila svetloba vsled pršečega dežja in oblačnega neba megljena in kakor prepojena z dimom. Tiho je bilo vseokoli in v tisti jutranji tišini se je prikazal izza vogla dolg in suh in Pavletu podoben možic, obstal pred spečima, se gugal naprej in nazaj in na levo in na desno, naenkrat zelo zardel v koščena lica, pograbil spečo žensko za lase in jo skoro dvignil od tal. Pavle se je nenadoma prebudil vsled njenega krika in vreščanja, gledal dolgo s široko odprtimi očmi kvišku, zbiral misli in tako dognal, da je človek, ki se je zakadil v njegovo znanko, potepuh in ji dela krivico. Vstal je, se naglo pretegnil in se oglasil tako, kakor je razsodil za najboljše.

„Vrag te je dal!“ — je zarentačil. „Kaj ti je pa storila, da jo pehaš?“

„Sama mu povej!“ — je ukazoval zaripljeni možic in jo še vedno potegoval za lase. „Le povej mu, le povej mu!“ — je veleval, raztezaval ustne, kazal zobe in se ruval.

„Zmotila sem se!“ — je vekala ženska, izkušala izmotati možko pest iz svojih las in se izgovarjala. „Oba sta enaka, pa sem mislila, da si ti, pa nisi bil!“ — In takoj je obračala vso krivdo na možica. „Sam si kriv, sam. Tako redko te vidim, da te komaj poznam, da te z drugim zamenim, če se tako primeri!“

Pavle je stal ob steni, vedno je hotel nekaj povedati, pa je vedno kdo od razjarjene dvojice

prej izpregovoril in ga tako zamotil, da so ostale zamišljene besede neizrečene.

„Mene ne boš za nos vodila!“ — je dopovedoval hudi možic. „Oba bom poplašal, da bosta pomnila, kdaj sta se na moje ime dobro imela!“

Kar hipoma je izpustil žensko se zakadil proti steni in prej, kakor bi si kdo mislil, sta se s Pavletom sukala po zelenem travniku in konec tistega vrvenja je bil tak, da je odletel Pavle v stran in padel po dolgem po travi.

„Da bi te pekel pohrustal!“ — se je ves zasopljen pobiral in jezil. — „Tak daj si vender dopovedati, kako je bilo. Sedim tam na klopi, pa pride in pravi —“

Zopet se je zakadil možic vanj, v drugo sta zaplesala naglo naokrog in končala tako kakor prvič. Pavle je odletel v travo, se zasopljen pobiral in hotel govoriti. „Čakaj, zverina, da ti povem!“ — se je pričel togotiti še on in tudi zapretil je. „Če ne, pa padem jaz po tebi, duša pretepaška! Sedim, pa ti pride, tebi nič, meni nič, pride ti, reče toinono —“

„Ti že pokažem „toinono!“ — je zopet zarezal možic, skočil v Pavleta in ga treščil po travi. Pavle se je udaril ob kamen, ki je ležal v travi skrit, zajavkal je in zapretil, obležal je na mestu in ni hotel več vstati. Videl je še, kako sta ženska in možic odbežala, pest je dvignil iz mokre trave, zaklel za njima in zapretil, prekobalil se na suho k poslopju, obrnil se v steno in zaspal v živahnih in divjih sanjah. Po raznih krajih je hodil v njih, a kamor je zašel, povsod je naletel na tolovaje. Boril se je z njimi, da mu je pohajala sapa, pa vedno so bili izidi taki, da se ni vedelo, kje tiči zmaga.

V.

Gospod Cinar je predpoldne posetil svojo kamenito junakinjo v ateljeju, ogrnil je delavski plašč, nabrusil dleto, ga oprijel z levico, ga zastavil v kamenito deviško bedro in pričel z desnico tolči po njem s kladvom. Kmalu se je pojavil med vratmi prvi dopoldanski posetnik, gospod prijatelj Bronič, ki je bil čokat in bled in tiste čase vidno jako slabe volje.

„Kako?“ — je vprašal Cinar in tolkel dalje.

„Suša!“ — je odgovoril gospod Bronič in srepo pogledal čnobradatega tovariša. „Ali je v tvoji možnji kaj zalege?“

„Je!“ — je odgovoril pogumno čnobradec.

„Ni še vojska izgubljena!“ — se je takoj veseleje namrdnil gospod posetnik. In v tistem času, ko sta se prijateljsko pogajala za posojilo,

je odšla iz srca slaba volja in zamenila mesto s šegavostjo. Kitaro je snel s stene, ubral strune, pa zapel, da se je razlegalo iz kota v kot, veseljaško popevko. Pozneje, ko se je oglasila prva posetnica tistega dopoldneva, plavolasa igralka, se je tako sukala okoli nje in tako gladko govorila, da se je sama modrobesečna gospodična zelo preplašila za lastno svojo ljubezen. Gori plamenček v srcu, pride veter od kdovekod, se zakadi vanj, pa ga nagne v tako stran, da bi si človek nikoli ne mislil. Belo se zameni s črnim, črno z belim, kar je bila prej nesreča, se imenuje zdaj sreča, prejšnje veselje je sedanja nadlega.

Črnobradi prijatelj Cinar, ki je vedel, da je ženska volja slaba in tudi ni rad gledal, kako išče drugi tisto, kar je že sam našel, a je bil z druge strani napram prijateljem nad vse mere blagohoten in požrtvovalen, je sklenil kot poslušalec omenjenega govora v svojih mislih naslednjo zahtevo in jo takoj izrazil v takihle besedah: „Tako sta poredna in sitna, da bom oba skupaj zapodil na plano!“

„Da le ne bom sam deležen bega!“ — se je dobrovoljno zavzel gospod Bronič, se splazil za okrogli hrbet prijetne gospodične in jo lahko in dostojno pošegetal pod pazduho. Bežala je pred njim, on za njo, črnobradec je odprl vrata in zapodil oba skupaj na travnik. Ko pa sta tekla okrog lesenega poslopja, sta oba obstala za njegovo zadnjo steno in ogledovala suhega in dolgega možica, ki je ležal pod kapom in trdo spal.

„Spiritus!“ — je zaklical na ves glas gospod Bronič, gospodična igralka se je nasmejala, z obema rokama je privzdigovala svetlo krilo, da se ne bi omočilo v mokri travi, se ozrla v okno ateljeja in klicala Cinarja, češ, da naj naglo pride in ogleda najdenca za njegovo delavnico.

„Familiaris!“ — se je oglasil suhi možič, pogledal okoli sebe in kvišku predse, od koder se mu je smejalo troje obrazov, mel zaspane oči in se pričel dvigati: „Odkod sem pa prišel sem?“ — se je zanimal.

„Pota človeškega življenja so jako čudna!“ — je deklamirala gospodična, a Pavle se je takoj udal v svojo usodo. „A“ — je sklenil — „takole pride! Se zbudiš, pa vidiš, da spiš pod kapom in sredi polja!“ In ko je zagledal igralko, se je takoj domislil na svoj lepi posel in se nasmejalo: „Kako pa obuvalce, kako pa? Ali se ugodno prilega?“

„Kod si hodil?“ — se je smejal Cinar in Bronič mu je pomagal. „Deklet ne mara, pa ima čarovnico. Na Kleku je bil in se tam predolgo zamudil. Ko sta jahala z nevesto metle proti domu, pa so jima petelinje prepeli pot. Kar omahnil je, pa zdrčal v travo!“

„Kaj pa denarčki?“ — je vprašala zlatolasa gospodična, a Pavle ni nikomur odgovarjal. „Slabo smo naredili“ — je pravil, kakor bi se menil sam s seboj — „pili smo, pa je vse narobe! Žepi prazni, glava težka, pamet zmedena“ — je našteval in se ob koncu naenkrat razkačil: „Hajdi k vragu, slaba vest!“

Vstal je, poiskal brezovo metlo in se lotil dela za izprembo. (Dalje prih.)

MILAN PUGELJ:

POTNIK.

Solnce zimsko medlo je,
kakor žalost sije;
zunaj pusto polje spi,
pot se v meglo vije.

Kam, popotnik, skozi njo,
ki te zrem za logom?
— Lastavice pred menoj,
jaz za njimi! Zbogom!

Slušaj! Rad bi šel s teboj!
— Pojdi! Ta je prava!
Čakaj! Majki rečem prej,
naj ostane zdrava!

Čakaj! Še na pot seboj
vzamem si ženico!
— Beži! — potnik se smeji,
se vtopi v meglico.

IVAN ŽABOTA: POŠET.

ETBIN KRISTAN:

KRALJEVANJE.

(Dalje.)

Ivan:

Za to ni bilo treba potovanja;
kraljestva ti še nihče ne odreka.

Silogoj:

Punt se širi po deželi.
Nepokorščina gre v klasje;
opazujem jo že dolgo,
a mineva me potrpežljivost
in zatreti hočem nezvestobo.
Hodigost in Gorataj, povejta,
ali plačata mi davek jutri
ter priznata kraljevo pravico?

Hodigost:

Pravico vsako spoštoval sem rad,
kar ti zahtevaš, pa odklanjam danes,
odklonim jutri in do svoje smrti.
Tlačan neprost naj ti plačuje davek,
jaz vitez sem svoboden od davnine,
dokler sem živ, ne grem v sramotno sužnost.

Gorataj:

Kralj Silogoj, med vitezi si prvi,
več nisi nikdar bil od nas svobodnih.
Pravica naša tvoji je enaka.

Silogoj:

Pravica vaša? Nove te besede
še ne poznam; dokler je pod goro
dolina, bo nad vami kralj gospod.

Miloslava (Ivanu):

Usmiljen bodi, vitez, ki v očeh
že kažeš, da je blaga tvoja duša.

Ivan (Miloslavi):

Dévíca blaga, krivi nismo mi,
da ne spoštuje gostoljubne hiše
nasilnik, ki se je prevzel napuha.

Miloslava:

Nemilo so ravnale Rojenice,
da so me dete izročile dnevu
v kraljevskem dvoru mesto v bedni koči.

Silogoj:

Poznal bi rad junaka, ki odreka
pokorščino in spoštovanje kralju.
Zdaj bodi jasno! Kralj je gospodar
vse zemlje in plodov, ki jih rodi.
Lastnik edini je v deželi kralj.
Pozabi se lahko na moje pravo,
če ni primernih znamenj za spomin.

Zato zahtevam davek za priznanje,
da oskrbujete le mojo last,
da moje zemlje uživata sadove,
da s svojimi životi in umovi
ste moji sluge, v vsem podložni meni,
ki gospodar sem smrti in življenja.

Gorataj:

Kaj misliš dolgo peti tako pesem?
Ušesa me bole. Brenči mi v glavi,
ko da so čmrlji vgnezdili se v njej.
(Nemir med kraljevim spremstvom.)

Ivan:

Vi tam, le mirno! Vas se to ne tiče.

Gorataj:

Mar nimaš dosti kruha v svojem gradu?

Hodigost:

Prevzetnost te mori, potreba ne.
Kdor plača davek, on prizna slovesno,
da ni svoboden, ampak suženj tvoji.

Stromir:

A mi smo vitezi, enaki tebi;
ti prvi si med nami, ne nad nami.

Silogoj (vstopi od mize):

Tako je z vami?! Prav sem slutil, prav!
Zarote podle dom je Ivangrad.

Ivan:

Lažniva je beseda, Silogoj!
(Spremljevalci kraljevi vstanejo od mize
in se zberó v gosti gruči.)

Silogoj:

Prepirati se nima z vami kralj.
Podložnikom zapovedujem jaz,
a vam je slušati ukaze moje.

(Gorataj, Hodigost in Stromir se
zbero v drugi skupini; Ivan stoji nekoliko pred
njimi, Miloslava in Svetlana ste v ozadju,
kralj v sredi.)

Pa čujte! Desetino žetve z njiv,
deset cekinov, dvoje mladih konj
pa šest rogov goveje dobre pasme
mi pošlje vsakdo v sedmih dneh na dvor.
Svetlana pride pa že jutri k meni.
A zdaj potrdi vsakdo mi s prisego,
da točno izvrši zapoved mojo.

Miloslava:

Prekliči, oče! Ne teptaj pravice!

Hodigost:

Prisego? Davek? Kje je tvoja pamet?

Gorataj:

Zapil jo je. Premagal ga je duh,
ki se reži skrivaj v premočnem vinu.

Silogoj:

Predrznež! Blaznež! To z glavo poplačaš!

(Prime za meč, tudi njegovi spremljevalci pograbijo meče. Ivan zaploska z rokami. Sluga vstopi; v tem potegnejo tudi Ivan, Hodigost, Gorataj in Stromir meče. Miloslava in Svetlana skočite vmes.)

Ivan (slugi):

Ljudi pokličite moje!

(Sluga odide. Ivan dvigne meč.)

Mir, ljudje!

(Stopi na vzvišeni prostor.)

Na tvojem dvoru ti si kralj,
a v svojem domu jaz sem gospodar.
le moj ukaz velja na Ivangradu.
Vladar sem tukaj in sodnik
in sodim ti sedaj tako:
Prekršil drzno gosta si pravico,
zato zapusti Ivangrad takoj;
za tabo se zapro njegova vrata.
Bogove hvali za preblago kazen!

Silogoj:

Uporni suženj! Meni to velelaš?

To zadnja tvoja bila je beseda.

(Dvigne meč in hoče naskočiti Ivana. Miloslava se vrže predenj, Svetlana pohiti k Ivanu in poklekne poleg njega. Stromir in Gorataj pograbit kralja za roke, Silogojevi spremljevalci ju naskočijo. Ivanovi ljudje prihite z golimi meči ter potisnejo kraljeve spremljevalce nazaj.)

Ivan (se nasloni na svoj meč):

Kralj Silogoj, prevaril si se danes...

(Svojim ljudem):

Odvedite do grajskih vrat može;
v svobodnem domu mesta ni trinogu.

Silogoj (odrine siloma Gorataja in Hodigosta):

Nazaj! Brez tvoje častne straže grem,
a vrnem se pred Ivangrad drugače.
Močnejši danes si, ošabni vitez,
pozabil pa si na kraljevsko moč,
ki potepta prevzetnost puntarjev.
Na svidenje ti kličem, vitez moj,
na svidenje ob tvoji smrtni uri.

(Odide hitro s spremstvom.)

Ivan:

Ostani tukaj, lepa Miloslava.

V kraljevskem dvoru ni tvoj pravi dom,
med nami ti vzete krasnejša sreča.

Svetlana:

Ostani, sestra! Zdi se mi, da mine
svetloba, ko odideš ti od nas.

Miloslava:

Moj oče je. Srce me vabi k vam,
dolžnost me kliče, naj grem za očetom.

Ivan:

Če moraš iti, pa mi vsaj obljubi,
da vidim zopet blagi tvoj obraz.

Miloslava:

Zaviti v meglo so bodoči dnevi,
a rada bi ugledala te spet.
Zdravstvuj! Pa misli, da je kralj moj oče.

(Odide hitro. Ivan stopi k obzidku in
gleda za njo.)

Zagrinjalo pade.

Drugo dejanje.

Skalnat grič. Levo na vznožju koča stare Ažbete.
Na vrhu griča stoji jesen, za hribom teče potok
med drevjem. V ozadju se vidijo gore.

Stara Ažbeta sedi pred kočo, Miloslava stoji pred njo.

Ažbeta:

Ej, golobica, kaj naj ti povem?

Ženica stara sem.

Brez mene svet živi, brez njega jaz.

Miloslava:

Po vseh daljavah hvalijo ljudje
modrost Ažbete, ki presega vse. —

Ažbeta:

Naj hvalijo ljudje — ti ne veruj.

Rodila me je mati kakor tebe,

umrla bodem kakor vsi ljudje.

Miloslava:

V težavnih časih pomagala si
že mnogim iz zadrege hude.
Dvomečim često svetovala si
in pokazala pot jim pravo.
Bodočnost temno razkrivala si,
ko vsi so tavalili po meglah.

Ažbeta:

Lažnive govorice, hčerka moja!

Kako bi razkrivala, kar je skrito?

V samoti, daleč, daleč proč od ljudstva,

stoji mi koča, delo mojih rok.

Le redko pride človek živ v ta kraj.

Živali pa poznajo sivo staro;

prijateljstvo veliko je med nami,

prav dobro se razumemo med sabo.

Miloslava:

Zakaj pa samotariš? Ljudstvo pravi,
da hodijo v posete k tebi škrajte,
pa Sojenice, vešče, Vile, črti.

Ažbeta:

Ažbeta ljubi mir, a med ljudmi ga ni.
Sovraštvo jim srca razjeda dan in noč.
V samoti je življenje moje srečno:
neskončno velik in bogat je tukaj svet —
zakaj bi tja šla, kjer je tesno vse,
med stenami, v verigah in v zobeh?
Ljudje so vstvarili navade, šege,
postave in pravila vsakovrstna;
vživali so se v svojo topo sužnost
in čudno se jim zdi brez njih življenje.
Zato so dali meni družbo vešč
in vsakovrstnih bitij brez krvi,
zato je čarodejna moja moč.

Miloslava:

V samoti iščeš srečo! Oh, Ažbeta,
kaj ni ljubezen sreče zlahtni cvet?

Ažbeta:

Mladostne dni pozivaš mi v spomin;
a stara sem in že se sklanjam k zemlji.
Zakaj dotikaš bolečin se starih?

Miloslava:

Ne bodi huda! Tvojih zgodb ne vem.

Ažbeta:

Ne, ne, dekle; Ažbeta ni hudobna.
In davno je minilo, kar je bilo,
a bilo je lepo — lepo —
kaj vé vihar, če vzame roži cvet...?
Povej, povej mi, hčerka, kaj te vodi
v puščavo, ki jo črtijo ljudje?

Miloslava:

Težko mi je pri srcu, dobra starka,
tako težko, da bi me smrt rešila.
A zdaj ne vem, pokaj prišla sem k tebi.
Saj praviš, da ti je bodočnost skrita.

Ažbeta:

Poglej v pšenično zrno, ako moreš.
A če ga položiš na golo skalo,
da pali solnce s svojim ognjem nanj,
veš, da se posuši in da zamrje.
Če hočeš pa, da vzklije in rodi,
zakopati ga moraš v plodno zemljo.
Prerokovati ti ne znam ničesar,
v človeški moči pa je dober svet.

Miloslava (poklekne; Ažbeta jo prime z obema
rokama za glavo in jo boža):

Nesrečna sem in upati ne smem.
Slabo je, kar storim; na desno stran
drži steza v prepad, na levo v brezdno.

Ažbeta:

Srce mladostno čuti vsako bol
in vsako žalost premočno, pa sluti
pogubo, kjer je rorda ravna pot.
Besedo tolažilno reci srcu,
da ne utriplje kakor bat kovačev
in ne vznemirja tvoje plahe duše;
pa mi povej, zakaj li vidiš mrak,
kò svetí vseokoli beli dan?

Miloslava (dvigne glavo in jo gleda zaupno):

Imela sem na svetu le očeta;
poznala nisem matere nikdar,
živela sem brez bratov in sestra,
tako mi je bil oče vse na svetu.
Častila sem ga, rada sem mu stregla,
vse moje misli bile so pri njem;
naenkrat se prikaže vitez mlad
očem deviškim kakor v živih sanjah.
V oči podoba vtisne se njegova
in gledati ga moram, kamor grem.
Oblast ima prečudno nad menoj. —

Ažbeta:

Ljubezen se ti je zbudila v srcu;
usodili so to bogovi ženam.

Miloslava:

Ne vem, oj starka, ali je ljubezen.
Zažge me v srcu, pa me zaskelí,
zasije solnce, pa se spet zmračí,
vse upe mi preganja strah teman.

Ažbeta:

Ej, hčerka, tako je srce deviško.
Rodi iz bolečin se vse na svetu.
Ljubezen osuši ti vse solzé...

Miloslava:

Do groba ne! Tolažbe ni nikjer.
Junaka mladega sovraži oče;
oba že iščeta se po deželi,
vodeča bojne čete krvoločne;
a jaz se bedna tresem od strahu
za rodnega očeta, ker je oče
in za junaka, ker je lep in mlad...

Ažbeta (vstane):

Tako se je zgodilo... Zopet boj...
Ne plakaj, hčerka moja, Miloslava. —

Miloslava:

Odkod — odkod poznaš ime mi, žena?

Ažbeta:

Poznam te, dete, dobro te poznam.
In ljubim te, ko svojo rodno hčer. —

Miloslava:

Saj te še nisem videla nikoli. —

Ažbeta:

Ej, stara sem, že dolgo sem na svetu.
To nič ne dé. Drugačna zdaj je skrb.
Počakaj na me v koči, milo dete;
oditi moram, a ko se povrnem,
prinesem morda dobro poročilo.

Miloslava:

Zapuščaš me? Trepečem od strahu.

Ažbeta:

Le mirna bodi. Treba je, da grem.
Odkar prebivam tu v samotni koči,
še nisem zapustila tega kraja
in ni zašla mi noga med ljudi.
A zdaj je čas. Pripravljena sem. Grem.
Pomeniti se moram s Silogojem.

Miloslava:

Z očetom mojim? . . . Oj, ne hodi tja!
Ti kralja ne poznaš; njegova duša
ni mehka. Glej, da lomi strah me zate.

Ažbeta:

Nič hudega se meni ne zgodi,
Ne boj se zame. V koči odpočij.
Povrnem se. Ostani zdrava, hčerka.

(Poboža jo z obema rokama po licu, poljubi ji obe roki in jo spremi do kočice. Miloslava vstopi. Ažbeta zapre vrata za njo, vzame palico, ki leži na tleh, ozre se še enkrat po koči, pa gre polagoma na grič. — Med drevjem ob potoku se prikažejo oboroženi ljudje, pa se poskrijejo. Silogoj, oziraje se na vse strani, stopa z golim mečem v roki na grič. Naenkrat uzre Ažbeto in obstane.)

Silogoj:

Izgini, nepoklicano strašilo!
Mož bojevitih išče moj pogled;
babišč ne maram na junaških potih,
da temno mi naveščajo nesrečo.

Ažbeta:

Postoj, poglej! S spominom me poglej.
Vedeževalka nisem, Silogoj.
Strašit ne hodim; ne naveščam zlega
ljudem, ki ne drvé sami v pogubo.

Silogoj:

Čigava si poslanka, črna vrana?

Ažbeta:

Poglej me bolje. Z dušo me poglej.
Na hrbtu nosim breme mnogih let,
a nekdanj nisem bila črna vrana.
Mladost je bila moja in lepota;
takrat me je nazival Silogoj
z imenom slajšim. Mar se ne spominjaš?

Silogoj:

Ažbeta! . . . Ali te je črni grob
nalašč povrnil belemu življenju?
Pošilja li te temni bog na svet,
da se maščuješ in mi skuješ zlo?

Ažbeta:

Moči temin spoznala nisem še,
še vedno mi je dom na vrhu zemlje.
Pregnal si me, izpodil in zavrgel;
za mater tvoje hčerke ni imel
tvoj dom pristrešja niti shramba kruha;
lepote moje mlade bil si sit,
po drugih si objemih kopernel,
z besedo trdo in s pogledom mračnim
odpravil si me bolno v pusti svet.
Edino si ugrabil mi tolažbo:
ostalo je pri tebi moje dete.
In vendar — vidiš — vendar še živim.

Silogoj:

Po kaj prihajaš danes? Kaj zahtevaš?
Čemu korake zasleduješ moje?

Ažbeta:

Ne boj se, Silogoj! Živela sem,
ko ni podal roke mi človek živ,
šibeči pod bremenom se neznosnim,
ko ni namočil nihče suhih ust,
po kaplji vode bolno hrepenečih.
Do groba pač me spremi še življenje.
Svariti pa te moram, Silogoj.

Silogoj:

Svarila bilo bi le tebi treba,
ko stopiti na pot se drzneš meni.

Ažbeta:

Ob tvoji poti skriva se nevarnost;
usoda ti na njej nastavlja past.
Previdno ti svetujem: Vrni se!

Silogoj:

Uganil sem! Upornikom si dekla,
vohunka Ivanovi gadji družbi,
ki bi rešila rada jo z zvijačo.
Pohiti, pravim, da se izkadiš,
dokler je še usmiljenja kaj v meni.

Ažbeta:

Imaš li sploh usmiljenja kaj v srcu?
Usmili se tedaj sam sebe vsaj.
V tem boju te ne čaka slavna zmaga.
A če porazil in pobil bi vse,
najhujšo rano bi zasekal sebi;
med tvojimi sovražniki je eden,
ki zanj trepeče tvoja rodna hči.

Silogoj:

Ne laži mi, zlovestnica hudobna!

Až deta:
 Resnica je od nekdanj moja senca;
 ne muči rodnega otroka, kralj!
 Ne vlivaj strupa detetu v srce.

Silogoj:
 Ti lažeš, lažeš, le da me premotiš...
 Kako se imenuje drzni tat?

Ažbeta:
 Imena ne povem, oj Silogoj.
 Ko pride čas, pové ga Miloslava.

Silogoj:
 Lobanjo mu prekoljem, če ga najdem!

Ažbeta:
 Srca prijaznega si bil pač vedno.
 A Miloslava ni le tvoja hči;
 zapomni si, ponosni Silogoj:
 Lahko si poteptal ljubečo ženo,
 nikoli matere ne poteptaš.

Silogoj (se obrne in zakliče):
 Vojaki, sem! Na službo kliče kralj.

Ažbeta:
 Ubiješ me lahko, slabotno ženo.
 Zakaj, ko dušo si pogazil v prah,
 života ne bi starega umoril?
 Branila bode pa še kri otroka,
 ki plod je mojih težkih bolečin.
 (Trije vojaki pridejo iz gozdčica in se
 ustavijo pred kraljem.)

Silogoj:
 Pograbite to ženo. Blazna je.
 Na Silogradu v ječo jo vtaknite!

Vodja vojščakov:
 Kaj, ženo? Svetli kralj, glej, slaba je,
 a v častnih letih. Menda ni nevarna.

Silogoj:
 Odkdaj modrujejo že moji sluge?
 Na delo! Naj li dvakrat ukazujem?

Ažbeta:
 Ostani zver. A če končaš ko zver,
 ob tebi naj žalujejo zverine.
 Nad Miloslavo bdi pa njena mati.
 Ubij me! Moja duša bo pri njej,
 da jo varuje tvojih hudobij.

Zapri me! Cez daljave nepresežne
 bo slišala moj glas, ker moja misel
 tako bo močna, da jo bo čutila.

Silogoj:
 Naprej! Naprej! Za marnje nimam časa
 in naveličal sem se potrpljenja.

Vodja vojakov:
 Ukazano je; pojdi torej z nami.

Ažbeta:
 Že grem. — Usodi te prepuščam, kralj.
 (Odide z vojaki. Silogoj gleda za njimi.
 Ko izginejo, pomigne z roko proti gozdčicu.
 Vortabor prihiti.)

Silogoj:
 V teh krajih skriva puntarska se četa.
 Zalotiti jo moram danes še.
 Usmiljenja ne bode v mojem srcu,
 ko pride pod roké mi drzna tolpa.

Vortabor:
 Gospod, dovoli, da opomnim skromno:
 Utrujeni so danes že ljudje.
 Na nogah so že celih osem dni;
 po slabih potih, po hribovju divjem,
 brez hrane, večjidel še brez vode. —

Silogoj:
 Čemu to krokanje? Naj morda čaram?
 Naj izteptam jim vode iz zemljé?
 Ne maram vzdihov. Slušaj moj ukaz!

Vortabor:
 Omeniti sem hotel le, gospod,
 da je nevarno, spuščati se v boj,
 ko nam je vojska trudna, oslabela.
 Počitek spet bi okrepcal ljudi
 in z boljšo voljo šli bi jutri v boj.

Silogoj:
 Nesramnost! Nezaslišane besede!
 Kdo govoriti drzne se o volji,
 ko ukazuje kralj? — Takoj na noge!
 Počivali so sužnji že dovolj.
 Razpošlji bistrovidne ogleduhe
 na vse strani iskat sovražno četo.
 Z ostalim ljudstvom pa preglej obližje.
 Po kraju se ogledam tudi sam.
 Pohiti! Kdor bi godrnjal, gorjé mu!
 (Dalje prih.)

CVETKO GOLAR:

MLADA LJUBEZEN.

Kot nebeškega svoda vedrina
vse jasno je tvoje srce —
ni meglice na nebesu čistem,
srce ti za žalost ne ve.

Zlato jutro... Že solnce se dviga,
in jutranja zarja plamti —
klije v srcu ti mlada ljubezen
kot roža iz plodne prsti...

ŠUMA.

Mlada je zelena šuma,
v rosnih žarkih se blešči —
svetli listi šepetajo
bajke mi iz lepih dni.

Čista je zelena šuma,
kot iz sanj spletena vsa,
v žalostni samoti moji
mi je ljubica krasna.

Njene ustne — gozdne rože
me poljubljajo sladko —
z zlatim smehom iz azurja
name božje zre oko.

MARIJA.

Več ne obliva bleščeča me zarja,
ki sije iz tvojih nebeških oči —
v grozo, vihar sem zablodil, zatonil,
in z žarom in gromom obzorje gori.

Vse razdejano je moje svetišče,
le s križem pobegnil sem iz razvalin...
V rdečem se ognju Kalvarija bliska,
in bije me krik iz plamtečih daljin.

PAVEL GOLOB:

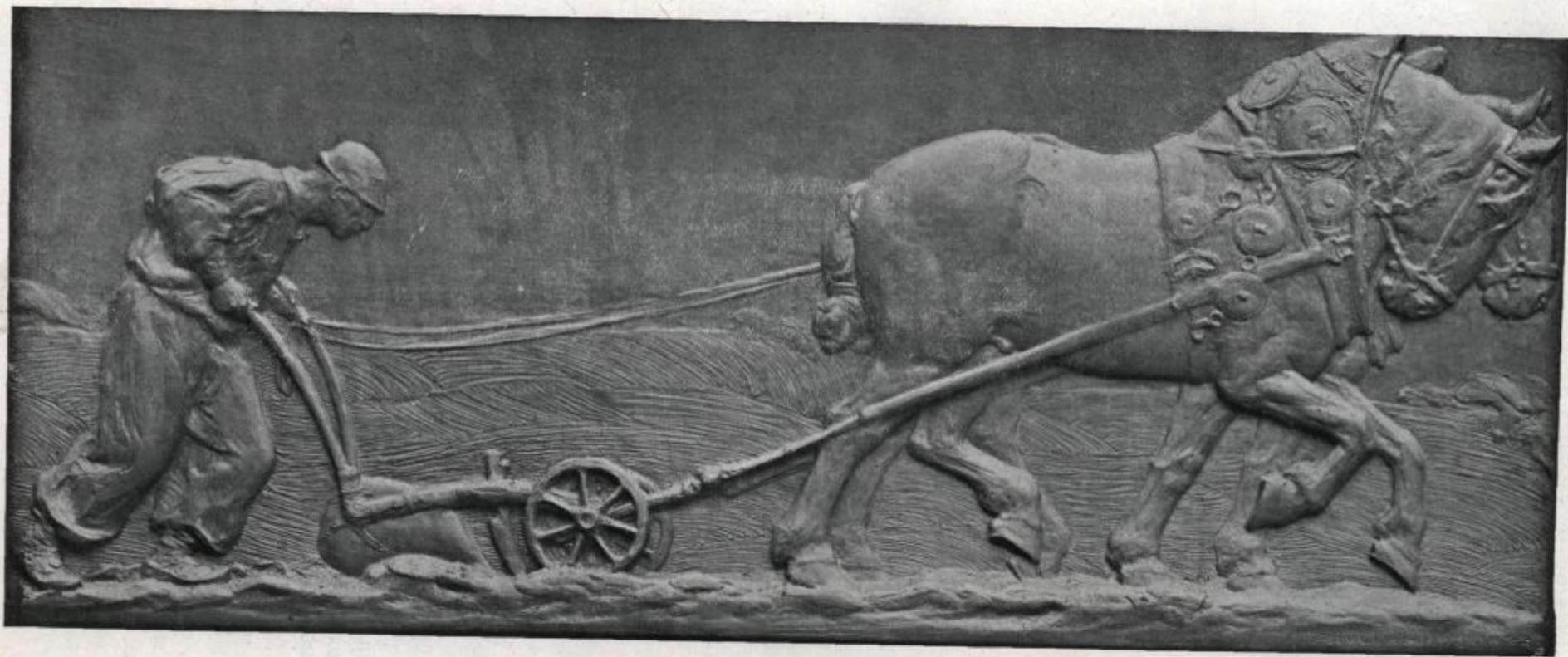
PISARNA.

Desetkrat trije pridemo v pisarno,
vsak hlapec višjih in vsi hlapci stroja,
živečega od toplega duš znoja,
desetkrat trije pridemo v pisarno.

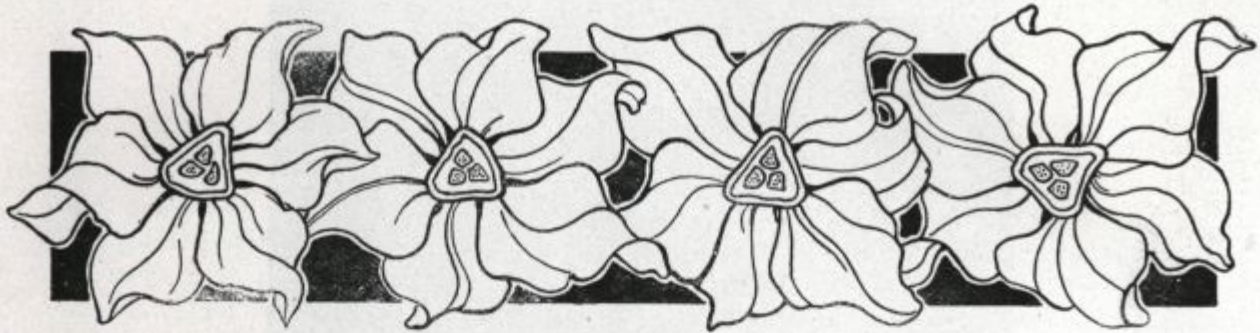
A zrak suh kot v podzemeljskih kotanjah.
Prah vsiplje z aktov v srca se, v ušesa:
že mumije so duševna telesa —

In Sisifova skála brezprevdarno
potiska v vrh se. Mladi žejni boja
zoper duha morečega pozoja;
plašno motré starejši snutje kvarno.

o krik, ki onemél je v teh lobanjah!
Ta pade, drug pristopi z nado žarno,
desetkrat trije pridemo v pisarno...

R. FRANGEŠ-MIHANOVIĆ: ORAČ.

ZOFKA KVEDER-JELOVŠEK-OVA:

NEKAJ NAVADNEGA.

NOVELA.

(Vse pravice pridržane.)

III.

(Dalje.)

To je bila zdaj vsa njena filozofija: življenje je lepo, če je človek mlad in zdrav in bogat! Za šum je ta modrost, za glasno uživanje, za blesk in javnost. Skoro vse, kar poželiš, je dosežno. Razkošno stanovanje, fine toalete, zabave in plesi, vožnja v avtomobilu, jahanje. Če ti je slika všeč, kupiš jo, če se ti zahoče ledenikov, popelješ se na sever, če hočeš vročega solnca, greš na jug. Omamlja to in opaja.

Kakor otrok se je vrgla Mira v ta vir. Hvaležna je bila možu, ki ji je pripravil vse to in zdelo se ji je, da ga ljubi. On ni bil več tako zaljubljen, kakor v začetku, ali govoril je o poslih, o politiki, o častihlepnih namenih in ciljih, in Mira se je udala, ni ga mnogo vznemirjala z vprašanji. Skoro nikdar ni bil doma ob večerih. Če ni šel ž njo v gledišče, na zabave, v družbo, na sijajne večerje in sestanke, je moral v klub, kakor je rekel ali pa na seje. Bil je člen tolikेरih društev in razumljivo je, da je imel mnogo posla.

Miri je bilo prav. Navadila se je mlačne temperature tega komodnega zakona. Imela je čisto svojo družbo, nakoliko prijateljic, gospej iz svojih krogov in mnogo častilcev. Ni se dolgočasila. Njen mož ni bil ljubosumen, nikdar ji ni pokazal sence nezaupnosti. In to morda jo je branilo pred raznimi neumnimi in plitkimi flirti, v katere so bile zapletene njene prijateljice. Njej niso ugajale take enodnevnne salonske spletke.

In že iz ponosa se jim je ogibala. Opazila je na obrazih takih Don Juanov neki nasmeh, ki ji je bil antipatičen. Spoznala je, da ljubijo bolj iz nečimernosti, kakor s srcem. Tudi najdiskretnejši od njih se je načeperil, kakor petelin, če je premagal srce kakšne posebno lepe in nedostopne gospe. Ni se pohvalil z jezikom in besedami, ali nekaj je ležalo okrog oči, nekaj je igralo okoli usten, neki samoljuben in domišljjav izraz, ki je razodeval njegov triumf. Niso ji bili nevarni.

Dve leti je to trajalo in že se je malo utrudila. Vedno pogosteje so se vračale tihe ure neke čudne otožnosti in globokega nezadovoljstva. In takrat se je zaljubil vanjo starejši uradnik, bogat človek, ki je bil v svoji mladosti pisatelj. Izdal je dve knjigi, ki sta bili duhoviti in sta mu priborili neko interesantnost, ki se mu je prav dobro podala, tudi še pozneje, ko že davno več ni pisateljaval. Ta človek se je zaljubil v Miro z nekim posebnim aplombom. Kakor da mu je častna zadeva osvojiti njeno ljubezen. Nekako spremenil se je, pomladil. Odrekel se je raznim starim navadam, opustil je svojo dose-danjo družbo in iz cinika je postal čez noč sentimentalni sanjar. Nekateri so trdili, da se ga je prijela senilnost, drugi so dejali, da se je zaletel v to ljubezen, kakor Anglež v svoj spleen. Napisal je zbirko drobnih črtic in jo izdal. Kritiki so pisali o knjižici, kakor o neki posebni literarni delikatessi.

Vse mesto je vedelo za to ljubezen, čeprav junak sam ni nikdar in nikomur govoril o njej. Nosil jo je s seboj, kakor visok red, pripet na prsiah.

Mira ga je srečala povsod, na koncertu, v parku, na izletih. Večkrat se je čudila, kako je vedel za vse njene korake. Ali ker ni bil vsiljiv, nasprotno, ker nikdar ni direktno izjavil svojih čustev, ji je postal celo simpatičen. Oboževanje izražano na tak poseben način, ji je laskalo.

Imel je mal gradič pred mestom in tja je povabil nekoč družbo. Odprl je vse prostore, vsa vrata, vse omare in predale. Gospe so pregledovale z vzhičenimi vzkliki stare čipke v izrezljanih, čudno okovanih škatljah, stare damaste in svilo, dragocene obleke, ki so bile spravljene po omarah. Gospodar je pripovedoval o babicah in pratetah, ki so nosile vso to lepo šaro, razkazoval je slike in pripovedoval stare zgodbe o romantičnih ljubezenskih historijah. Gospodje so občudovali biblioteko, redke, stare iztise knjig, zanimive rokopise, zbirko orožja, ki je prehajala redno z očeta na sina, polna spominov.

Davorin Zemljanov, kakor se je imenoval s svojim pisateljskim imenom, je bil zadnji stare plemenitaške obitelji. Rodbina je bila od nižjega plemstva, vendar se je nabralo dokaj imenitnih imen, ki so se skazali s slavnimi in hvalevrednimi čini v zgodovini naroda.

Od nekdanj je bil znan kot poseben in samosvoj človek. Vendar so bile vse njegove ekstravagance nekako plemenite ter so vzbujale pri vsej nenavadnosti neko spoštovanje.

Razume se, da je bila Mira prva povabljenka v njegov gradič, ki je bil videti kakor stara, nekoliko premasivno stavljena vila.

„Zakaj se niste oženili?“ je vprašala, ko jo je vodil v mal stolp, da ji pokaže razgled.

Drugi so se zadržali še doli. Na stopnicah so našli še nekoliko vrat v majhne nizke stariške izbice, katere so tudi pregledali in preiskali.

Sama sta bila na stolpu. Mirna je ležala ravnica naokoli.

„Zakaj? Življenje. Slučaj. V moji družini je zvestoba atavistična. Zato, morda, sem sam.“

„Zaradi zvestobe? Ne razumem tega.“

„Moja povest ni čisto nič komplicirana. Z dvajset leti sem se zaljubil, s triindvajsetimi zaročil. Moja nevesta je umrla čez dve leti na sušici. Imel sem jo zelo rad.“

„In zaradi nje ste ostali sami?“

„Ne vem. Šele s petintridesetimi leti sem se zopet zaljubil. V neko gospo. Tudi ona me je ljubila. Ali imela je tri otroke in zaradi njih

je ostala zvesta svojemu možu. Umrla je pred par leti.“

„In zdaj?“ je vprašala Mira, a komaj je izgovorila, ji je bilo že žal vprašanja.

Ali on ni izrabil priložnosti. Pokazal je z roko na severno stran, kjer se je vlekle nizke pogorje. Beli fantastični oblaki so se vzdigovali nad hribi, bleščeči, kakor sneg.

„Glejte oblake,“ je dejal. „Še kot otrok sem rad gledal oblake. Lepa igra očem. Misli se izgube kdovekam, počasi stopa čas mimo.“

Obmolknil je in nekaj razmišljal.

„Ko je umrla moja zaročenka, sem se zaklel, da ne bom več pisal. Nisem hotel vlačiti svoje žalosti po knjigah. Umetnost je nekaj nedelikatnega; nelepa indiskrecija srca in duše. Ali se vam ne zdi, gospa?“

„Ne. Umetnost sme vse,“ je rekla ona.

Zamahnil je z roko. „Letos sem zopet pisal.“

„Vaša knjiga je zelo lepa. Zakaj ste molčali tako dolgo?“

„Nisem pisatelj.“

Odšla sta doli k drugim.

Ko so se zvečer vračali izletniki nazaj v mesto, vprašal je stari plemič Miro, kdaj bi jo smel obiskati.

„Saj veste, kdaj je moj dan. Vsak četrtek od petih do sedmih.“

„Rad bi govoril z vami, milostiva, brez prič. Vaš salon pa je ob četrtekih poln, kakor ulnjak.“

„Kaj je danes? Ponedeljek. Torej v sredo popoldne ob petih, če vam je prav.“

Tako sta se zmenila. In prišel je.

„Kako vam je bilo všeč zadnjič na mojem gradiču?“

„Zelo. Lepo stanovanje modernega človeka in poezije polna historija starega rodu — oboje obenem je vaš gradič.“

„Hotel sem vam pokazati svoj okus. Sploh, želel sem, da me nekoliko spoznate. Napisal sem zato knjigo, da spoznate nekoliko mojega duha, moje srce in mojo dušo in pokazal sem vam svoj dom, da veste, kaj imajo rade moje oči, kaj sem in kdo sem.“

Mira je molčala v zadregi. Njen znanec je govoril resno in slavnostno.

„Gospa, jaz nisem človek, ki dela ovinke. Naravnost vam povem, če še niste zapazili. Ampak, jaz ne skrivam in ne tajim, kar čutim in zato morda že veste. Ljubim vas namreč. Star sem res 54 let, ampak lahko ste se prepričali, da nisem neumen.“

„To mi sicer laska, gospod, toda po pravici povedano...“

„Dovolite, da končam. Da povem vse. Jaz sem pravoslavne vere in ločitev zakona pri nas ni nič posebnega. Prestopite na pravoslavje in ločite se od svojega moža.“

Mira je vstala. Mislila je, da se je staremu gospodu zmešalo.

„Oprostite, to je preveč. Jaz sem srečna. Ne mislim na nič podobnega.“

„Vi lahko za trdno rečete, gospa, da me ne bi nikoli ljubili? Da nikdar ne bi sprejeli moje ponudbe?“

„To pač lahko rečem. Bili ste mi dozdej vedno simpatični, spoštovala sem vas. Samo tega ne razumem... To, kar ste ravnokar govorili, mi je nepojmljivo...“

„Če bi vas vaš mož grdo varal, ali bi ostali pri njem?“

„Tega ne vem. On me ne vara in smešno je govoriti o tem.“

„Ni smešno, gospa. Ako bi vas grdo, podlo varal, recimo, ali bi odšli od njega?“

„Morda.“

„In v tem slučaju bi sprejeli mojo ponudbo?“

„Ne, ni slučajja, ne okoliščine, ki bi zvezalo moje življenje le za hip z vašim. Sploh se mi pa zdi, da ta pogovor ni posebno časten za naju dva, za vas ne in zame ne.“ Vstala je.

„Razumem, gospa. Zadeva je končana. Nisem imel iluzij ali mož, kakoršen sem jaz, gre v boj tudi brez vere v zmago. V slovo vam povem še to: če mislite, da ste srečni, pazite! Ni dobro hoditi po svetu z zaprtimi očmi in sreča slepcev je krhka.“

Poslovil se je in odšel. Mira bi se bila rada smejala, ko je ostala sama. Kakšen smešen original! Kako pogumen Don Kišot! Ali smeh ji je ostal v grlu. Neka čudna tajna in neprijetna sumnja se je polastila njenega srca. Ni vedela, kaj naj misli, kaj veruje. Nemir jo je prevzel.

Tista sreča, o kateri je govorila staremu trubadurju, ni bila več tako nova v njenem srcu; kdo ve, če je bila še sreča.

Sprehajala se je po sobi. Na etažeri je ležala lepo vezana knjiga čudnega častilca. Vzela jo je v roke, listala malo po nji, potem jo je vrgla nazaj.

„Blazen človek, toda dober pisatelj!“

Junaka tega kratkega intermezza ni videla nikoli več. Odpotoval je. Zvedelo se je, da je stopil v penzijo, prodal svoj gradič in se nase-

lil nekje v samotnem zalivu doli v južni Dalmaciji, kjer je polno romantičnih in zapuščenih samostanov in kastelov.

Hitro bi ji bil izginil iz spomina, da ni zasedel v njeno srce trnjevega osata. Ničesar ni rekel in vendar se ji je rodila grda sumnja proti lastnemu možu v njenem srcu. Opazovala ga je natančno in ni ji bilo težko spoznati, da je več ne ljubi. Ni se niti posebno trudil, da bi prikriil ravnodušnost do nje.

A kar je Miro posebno začudilo: to odkritje je ni bolelo. Tudi njeno srce je postalo prazno, da sama ni vedela, kdaj in kako. Misel, da je njen mož več ne ljubi, je ni bolela. Nekako naravno se ji je zdelo, da je ogenj ugasnil. Toda sumnja, da ji je neveren, je udarila z vso brutalnostjo ob njen ponos in njeno samozavest. Ta sumnja jo je vznemirjala, rada bi bila zvedela resnico, ali poizvedovanje in zasledovanje se ji je zdelo nizko in zaničljivo.

V njihovi hiši je stanovala v drugem nadstropju profesorska rodbina. Starejši zakonski par, ki je bil blagoslovljen z mnogoštevilno kopico otrok. Gospo je poznala Mira še od prej. Pravilo se je, da so si celo v nekakem meglenem sorodstvu. Mira ni zahajala gori. Prvikrat, ko je prišla, povedala ji je profesorica, da ne ljubi obiskov. Popolnoma odkritosrčno je rekla to. Moj Bog, za tako veliko družino premajhno stanovanje, delo, otroci, krik iz hodnika, duh po kuhinji, — ne, pri njej ne more biti ugodno. Doma v sprejemni sobi, ki je obenem delavnica možu in učilnica večjim sinovom, nima niti pet minut miru. O zabavi ni niti govora. Zato gre drugam na pogovor. Mnogo sicer tudi drugam ni zahajala, saj je bila skrbna in delavna gospodinja in mati. Prihajala je še največkrat k Miri. Dvakrat, trikrat na mesec. Kljub temu, da je živel čisto izven družbe in ni zahajala niti v gledišče, je bila vendar izborno podučena o vseh škandalih mesta. Škandali so bili pravzaprav njena edina zabava. Vse pikantne historije so jo neizmerno zanimale. Prav brez vse hudobnosti je govorila o teh stvareh in za vse prizadete grešnice in grešnike je gojila neko dobrohotno simpatijo. Obsojala ni prav nikogar, nasprotno, galantne dame in njihovi kavalirji so ji celo imponirali. Mira se je zabavala vselej prav izborno, kadarkoli je prišla gospa profesorica k nji. Kakor dobra mati je referirala najprej o šolskih izpričevalih starejših sinov, o hčerinih telovadnih vajah, o kašlju najmanjšega otroka in o sitnosti deklet in perice, potem pa so prišle zanimivosti na vrsto. Tudi njen mož, ki je zadržal mnogo

več mladeniške svežosti in lepote, kakor ona sama, je dajal od časa do časa snovi njeni ravednosti. Videli so ga zdaj s kako šiviljo, zdaj zopet s kako prodajalničarko, in žena, ki mu je doma napravila velikansko sceno, se je pri kaki zaupni prijateljici izjavila z neko smešno bahatostjo o njegovi galantnosti in podjetnosti.

Tudi k Miri je prihajala s takimi rečmi in skoro vselej je imela povedati kaj družega.

Danes pa je prišla nenavadno resna in objokanih oči.

„Kaj vam je, gospa profesorjeva?“

In živahna, majhna in priletna gospa je začela praviti z velikanskim ogorčenjem, da je kupil njen mož neki koristinji, — ki je grda in nerodna, kakor poleno — svileno obleko.

„Saj mu ničesar ne zamerim. Moški so moški. Ampak zakaj meče denar proč! Emica nima poštene bele oblekice, da bi mogla hoditi v plesni tečaj, a on kupuje taki ženski svilo! Sporočila sem ji, da jo oklofutam javno na cesti, če bo še kdaj govorila ž njim!“ je tožila.

„A kaj pravi on?“ je vprašala Mira.

„On?! Kaj veš, kaj je moški! Izgovarja se. Kaj on, on ni dosti kriv. Taki so. Saj mu ne zamerim. Ampak zakaj nas okraja?! Naj dela kar hoče, ampak njegov zaslužek je naš, njegov denar je za nas! Tako je! Če bi bil bogat in bi imeli vsega zadosti, naj kupuje svilo komur hoče,

ali zdaj to ne gre! Jaz bom nosila obleko pet let, a on bo taki ženski kupoval svilo!“ se je ogorčevala.

Miri je bilo to jadikovanje skoro smešno.

„Kaj vam ni nič hudo? Drugače, mislim, ne zaradi denarja. Kaj vas ne boli?“ je vprašala.

„Boli? Ej, draga moja, spočetka, ko še nisem vedela, kakšni so moški, sem si skoro oči izjokala. Pobegniti sem hotela. Ali imela sem že najstarejšega sina in z drugim sem bila v sedmem mesecu. Kaj naj počnem? Ostala sem in privadila sem se. Saj mu ne zamerim. Ampak samo denarja naj ne meče proč zaradi takih žensk,“ je razlagala gospa. „Osem otrok imava, težko se živi.“

„Jaz mu ne bi odpustila.“

„O, in kaj bi storili? Najboljše je to. Vsi so enaki.“

„Jaz bi odšla.“

„Zakaj?! Če ima dosti denarja, naj dela, kar hoče. Nobenega človeka ne bi bilo več na svetu, če bi se ubijali za vsak šment.“

„Jaz bi odšla.“

„Kam? Mislite, da je vaš soprog drugačen? Tak je, kakor vsi. In vendar vam ni nič huje zaradi tega. Žena je le žena.“

„Moj mož ni tak in če bi bil, bi odšla.“

(Dalje prih.)

IVAN IVANOV:

TVOJA SOLZA.

V trenutku sem slabem pozabil zvestobe,
oblatil ljubezni sijaj,
a tebi očesa prejasnega demant
je solza skalila tedaj.

Spolzela, potekla je trudna na lice: —
Odpusti! — Že kelihov sto
pelina popil sem, dovolj se pokoril
za eno to solzo grenko.

Kot morje zalila mi moje življenje
te bridke solzé je grenkóst,
srcé poplavila in v njem zagrenila
za vedno je vsako radost.

LISTEK.

† **Grilc Ludovik**, akademični slikar v Ljubljani, čegar

najnovejši portret prinašamo v današnji številki, je umrl dne 12. februarja t. l. po tihem životarjenju ob pičlih dohodkih izvoljene slikarske umetnosti.

Narodil se je Lud. Grilc dne 25. julija leta 1851. v Idriji od priprostitih staršev, ki so dali talentiranega dečka po dovršenih naukih na ondojni šoli k

takratnemu idrijskemu slikarju Jurju Tavčarju. Pri tem se je učil slikarstva pet let, od l. 1865. do l. 1870., potem pa mu je bil pomočnik še dve leti. Od Tavčarja je Grilc odšel na dunajsko akademijo vpodabljaljočih umetnosti, kjer se je vežbal v svoji stroki tri leta. Z Dunaja se je L. Grilc preselil na Reko, čez dve leti pa v Gorico, kjer se je preživljal s slikanjem različnih portretov. Potem je prišel za slikarskega pomočnika k znanemu slikarju Janezu Wolfu, ki je bil več učitelj raznim našim slikarjem: Simonu Ogrinu, Janezu in Jurju Šubicu in drugim. Tu se je Grilc izuril v slikanju „al fresco“, v čemer je bil naš Wolf mojster. L. 1884. se je Grilc vrnil vnovič na dunajsko slikarsko akademijo, kjer se je popolnjeval v svoji umetnosti še tri leta. In z Dunaja se je Grilc napotil še v Benetke na slavno „Accademia di belle arti“, da se je priučil slikarske spretnosti po vzorcih slavni benečanski mojstrov-slikarjev. Iz Benetk se je Grilc l. 1886. vrnil v svojo domovino, kjer je živel med nami tiho in skromno. Izvrševal je raznovrstna slikarska dela, večinoma slučajna naročila, kajti bil je precej plah in pohleven, ki se ni rad ponujal in vsiljeval ter si tudi ni vedel in znal preskrbeti za svoj poklic toli potrebne reklame. Nepregledna je vrsta portretov, ki jih je naslikal L. Grilc v teku svojega bivanja v Ljubljani. Razen teh je naslikal precejšnje število „križevih potov“, cerkvenih slik za razne cerkve po Kranjskem, Koroškem, Štajerskem in v Istriji na platno in na presno ometani zid. Izvršil je tudi mnogo posvetnih slik za društvene zastave in za trgovske izložbe, zlasti lekarske slike ter raznovrstne diplome. Pokojnik je bil spreten risar in vešč kolorist. Njegovi portreti imajo zdrav, jasen inkarnat, njegove pokrajine, ki jih je naslikal na različnih krajih slovenske domovine, preveva čist, prosojen vzduh in lahkoten, naraven kolorit. Grilc se torej ni menil ne za simbolizem, ne za impresionizem ter se ni posluževal pri slikanju ne divizionizma, ne pointoilizma,

temveč je slikal povsem naravno, po starem načinu. Za mistične eksperimentacije z vsemi mogočimi in nemogočimi bojami je L. Grilcu vobče nedostajalo časa; on ni negoval visoke, absolutne umetnosti, „l' art pour l' art“, temveč je slikal po določenih naročilih, da si je prislužil svoj vsakdanji kruh. Ko bi bil imel pokojnik v svoji mladosti zadostne podpore, mogel bi postati dovršen slikar-umetnik, ki bi nam ustvaril marsikakšen „umotvor“. Tako pa je bil vse življenje predvsem obrtnik.

Bodi skromnemu slikarju in ljubeznivemu dobrovoljčku Ludoviku Grilcu časten spomin!

V. Holz.

KNJIŽEVNOST.

Cankar Ivan: Kurent. Založil Lav. Schwentner v Ljubljani 1909. „Za tisoč ur bridkosti ena ura veselja; ovenjak ob cestnem jarku, po smrti pa sveta nebesa.“ Takšno je življenje našega človeka. Kdo še ni opazil te črte v slovenskem značaju: siromak od rojstva do smrti, obsojen k bridkosti od vekomaj, trpi in nosi udano svoj križ, komaj pa pride Kurent k njemu, pozabi naenkrat vse svoje vsakdanje skrbi, zavriscne in zapleše. Kajti „le kdor je bridkost užil, se upijani od veselja“. To je notranji vzrok, ki nam razlaga značaj posameznika, kakor tudi celega slovenskega naroda. Narod, ki že trikrat petsto let napaja s svojo krvjo rodno grudo, ki gre za križem na svojo Golgato in ki se mu že bliža ura tretja — v poplačilo vsega trpljenja mu je Bog dodelil Ljubljano, ta kloster veselih čednosti, mater vseh sladkosti, botroco prešernih ur. In naj se vzdiga izza tujih gora mogočna senca, ki zatamnjuje celo nebo, mi skomizgnemo z rameni: „Kaj bi tisto! Saj je vseeno!“ Kako je Cankar to snov obdelal? Pripoveduje nam o Kurentu, simbolu našega veseljaštva, ki se je rodil kot neboljčenček in rastel kakor kopriva ob plotu. Cim večje pa je njegovo trpljenje, v isti meri raste njegovo koprnenje. Ko so ga vprašali, kaj bi rad bil, je dolgo pomislil, potem pa je rekel: „Cesar, papež!“ Toda, seve, ni za nobeno rabo, ko že hoče umreti, se zapiše škratu in ta mu da gosli in lok. In tako je hodil Kurent kot tolažnik žalostnih iz kraja v kraj, ljudje pa so ga sprejemali kot svojega dobrotnika, pozabili so na vsakdanje trpljenje, zbirali so se okrog njega, da jih je bila takoj cela procesija in iz žalostnih romarjev so postali veseli svatje, vriskali so in plesali — za tisoč ur le eno uro — in če je po tej pijanosti tudi bila bridkost devetkrat bridkejša. Priznati se mora, da je Cankar to navidezno neskladnost v našem značaju mojstersko opisal in tudi pokazal njen notranji vzrok. Iz tega vidika presoja ne le posameznega našega človeka, temveč tudi vso našo zgodovino, kakor to krasno popisuje v začetku IV. poglavja. In kakšen bo konec tej žalogrí? Cankar sicer parkrat govori o zarji, ki se drami v daljnji daljavi, obenem pa ne zataji starega fatalista: „Kdor je obsojen, bo obešen, pa mir besedi!“ Prekrasno tudi opisuje obe procesiji, ono na goro in drugo v tujino. V neizmerni žalosti se odpravljajo z doma, veselo zavriscnejo, ko zagledajo „veliko lužo“, ko jim pa domovina gine izpred oči, se jih zopet poloti neutešljivo hrepenenje po njej: „Še zadnjikrat se nam nasmej, o domovina, uboga, nadvse ljubljena! Nasmej se nam mrtvim! Kaj je brez tebe veselje, mladost in življenje?... Zemlja, zem-

Ijica, mati! Če nimaš kruha, daj mi kamen; še ob kamnu bom prepeval!" Malokdaj udari Cankar na take strune.

Dr. A. Dolar.

Pravljica o Kurentu. Ker je nedavno izdal Cankar svojega Kurenta, utegne zanimati, kar je že l. 1857. J. Bilc v „Novicah“ (str. 67) zapisal o slovanskem bogu poskočnosti, o Kurantu, tako ga Bilc imenuje. — Izvlečkoma se spis, v nekoliko pomodernjeni obliki glasi: „Stari Slovenci, dokler so malikovali, so mislili, da je bil v začetku sveta presrečni vek: da je kruh na drevju rasel in da je pšenično klasovje bilo pol sežnja dolgo. Srečni ljudje so bili dobri; pa kmalu so postali hudobni. Tedaj so sklenili bogovi, svet pokončati. Silno je počelo deževati, cela zemlja je bila visoko z vodo pokrita. Vsi ljudje so poginili, samo štiri so se rešili. . . O treh molči povest, kako se je pa četrti otel strašnji povodnji, to se ve. Bila je namreč na visokem hribu vinska trta, ki se je z vršičem dotikala neba. Prijel se je četrti te trte in je začel v višino plezati. Ko bog Kurent to vidi, se razveseli, češ, da mož na drevesu nje mu posvečenem, išče pomoči; Kurent se ga usmili. Brzo je jela voda odtekati in zemlja se sušiti. Rešeni človek mora Kurentu, svojemu rešitelju, obljubiti, da bo vedno ljubil dve njemu posvečeni zelišči in nju plod rad užival. Te zelišči sta vinska trta in ajda. Rešeni človek vzame v eno roko trto, v drugo pa ajdino štiblo ter se poda po širokem svetu stanovanja iskat. Na bregovih Jadranskega morja se ustanovi, od vinske trte, ki jo je v roki nesel, odseka šibo in jo vtakne z vso močjo v zemljo. Pri tej priči se strese vsa zemlja. In res je še dandanašnji v Proseku zeló dobro vino; tudi ajdo je vsejal. Njegovi sinovi so se razširili po Kranjskem; in še zdaj se živijo Kranjci večjidel od ajde. — Ti štiri povodnji oti ljudje so se v štiri dele sveta razdelili in zemljo zopet napolnili. Malik Kurent je bil v veliki časti pri starih Slovencih. Sedanjí pust je spomin starega Kurenta. Veliko navad o tem času je jako starih, in še zdaj se po nekaterih krajih pust veli — „Kurent“. — Bogu Kurentu je bil posebno torej posvečen, in res je zadnji pustni dan v „torek“. — V prih. štev. „Novic“ istega leta (str. 71) je Davorin Terstenjak pohvalil ta Bilčev članek o Kurentu in je prosil vsakega domorodca, naj narodne povesti, šege, igre oznanjuje v „Novicah“. Priobčil dr. Jos. Tomiňšek.

Ime „Ljubljana“ je razlagal l. 1857 v „Illustrirte Zeitung“ neki potopisec z vso resnostjo na način, da bi se ga naj zapomnili slovenski humoristi. Ljubljano namreč imenuje Lúblaň in pojasnjuje pomen besede s pristavkom Blau-bach. Kako dobro je poznal dotičnik zemljepisne znamenitosti naše reke, se razvidi iz nadaljnjih njegovih besed: „Naša petkrat premostena Lublan = Blaubach, ki pridere dolí z Alp (!), po zimi skoraj nikoli ne zamrzne. — V mestu Ljubljani pa je po njegovem tedaj vladala prava jezikovna zmešnjava: „ein Sprachengewirr... von windischen, deutschen, italienischen, französischen und griechischen (!) Tönen...“ Kateri jezik je temu gospodu pač veljal za grškega? — (Po Novicah 1857, 11.) Dr. Jos. T.

Podobe iz misijonskih dežel. I. zvezek. Izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celovcu. 1909. To knjigo so spisali deloma štiri slovenski misijonarji: Veselko Kovač v Tsinafu na Kitajskem („Iz mojega delokroga“ in „Bela vrana“, slika iz življenja kitajskih uradnikov), Viktor Kupatin („Kako se razvija katoliška cerkev v Bosni po okupaciji), Baptist Turk in Kazimir Zakrajšek (Iz daljnega vzhoda“), večji del knjige pa je prevod francoskega izvestja o delovanju jezuitov na Jutrovem do leta 1899. Knjiga ima tudi več slik, žal, ne dovolj raznovrstnih. Ilustrativnega gra-

diva s Kitajskega, Sirije, Mezopotamije, Malte, Turčije i. dr. bi se dalo zbrati mnogo in zelo zanimivega. Tu pa se podajajo izvečine le slike cerkvâ, samostanov, šol in razni portreti; tudi te so zanimive, toda mi bi si želeli več slik iz narodnega življenja, prizorov z ulic in iz hiš, karakterističnih stavb in noš, tipov iz ljudstva in sploh slik, ki kažejo našim Mohorjanom povsem neznane razmere. Knjiga je vobče prav zanimiva ter slika sicer zelo površno, a prav instruktivno polpreteklo in današnje neverjetno barbarstvo in silno kulturno zaostalost raznih fanatičnih azijskih narodov in plemen. Razmere na Kitajskem kričé do neba, a nič slabše niso razmere v turških pokrajinah. Uradništvo je do malega propalo, tatinsko in brezčastno ter postopa nasilno, samolastno ter brez ozira na ukaze osrednje vlade. Konzuli so brez moči in vpliva. Razbojništvo cvete. Kristjani pa so skoraj povsod nesložni ter zato ne zaslužíjo simpatij. Siromaki škodujejo sami sebi najhujše. Tako imajo misijonarji in redovnice kot evropski kulturonosci povsod uprav peklensko življenje; večinoma jih poberejo epidemije ali pa jih pomoré zverinski domačini iz pohlepčnosti ali pa iz besnega sovraštva proti tujstvu. Vendar dosežajo misijonarji v kulturnem oziru tudi velike uspehe; ustanavljajo šole, delarne, tiskarne, cerkve in sirotišnice, ki so obenem nekake trdnjave proti naskokom divjih barbarov. Knjiga podaja veliko število anekdot, ki dokazujejo, da so ti misijonarji, svoje vrste fanatiki, občudovanja vredni junaki in večidel tudi junaški mučeniki. Jezik v knjigi je precej zanikaren in korektura površna.

Lozovina V. dr.: Povijest talijanske književnosti. Prvi dio. Starije doba 500—1600. U Zagrebu, 1909. Izdala Matica Hrvatska. Kot VIII. zvezek „Slik iz svjetske književnosti“ je izšla zgodovina starejše italijanske književnosti. Matica Hrvatska je izdala že doslej v svoji „poučni knjižnici“ več literarnozgodovinskih del, ki so za vse Jugoslovane neprecenljive vrednosti. Tako je spisal l. 1896 J. Adamović knjigo „Francuska drama“, J. Broz je l. 1886, 1888 in 1902 izdal troje knjig „Črtice iz hrvatske književnosti“, V. Dukati l. 1904 „Slike iz engleske književnosti“, R. Pinter l. 1907 knjigo „Njemačka književnost“, M. I. Lovrenčević l. 1907 prevod Skabičevskega knjige „Povijest novije ruske književnosti in dr. M. Andrić literarno študijo „Pod absolutizmom“ l. 1906. A v zborniku „Slike iz svjetske književnosti“ je izšlo še nekaj literarnohistoričnih del: J. Šrepel-Adamović: Pjesnici prvaci u prvoj polovini XIX. veka (l. 1891), M. Šrepel „Ruski pripovedači“ (1899), V. Jagić „Ruska književnost“ (1895), M. Šrepel „Preporod u Italiji u 15. i 16. stol.“ (1899) in zdaj dr. Lozovina „Povijest italijanske književnosti“. Tako je torej producirala Hrvatska Matica že lepo število literarnohistoričnih del ter vrši s tem prav vzorno del svojega književnega programa. Ker se Slovencem hrvatske knjige istotoliko vredne, kakor slovenske, tako da nam velja hrvatska knjiga prav toliko, kolikor slovenska, si prihrani Slovenska Matica s tem dela in stroškov. Letos sta obe Matici izdali skupno B. Drechslerjevo literarno študijo „Stanko Vraz“, ki so jo dobili med rednimi knjigami člani obeh Matic. Izrazili bi pa pri tej priliki željo, naj bi Hrvatska Matica izdala v zborniku „Slike iz svjetske književnosti“ poslej čim preje tudi izčrpne preglede novejših in najnovejših poljskih, češkoslovaških, bolgarskih in srbskih književnosti. Kot Slovane nas predvsem zanimajo slovanske literature. Ako že ni možno takih del naročiti pri bratskih pisateljih, naj bi se poskrbeli vsaj prevodi dobrih kratkih literarnih zgodovin iz originalov. Saj nas gotovo tudi italijanska literatura živo zanima, toda aktualnejša in praktično koristnejša bi nam bila vendarle

informativna zgodovina iz katerekoli slovanske književnosti. Tudi se nam dozdeva, da bi kazalo, vsako književnost zase docela odpraviti. Ako se je n. pr. izdala že Adamovičeva knjiga „Francuska drama“, naj bi se najprej popolnila z izčrpno študijo do današnje dobe, potem naj bi se izdali še knjigi „Francoski pripovedjači“ in „Francoski pjesnici“! Vobče nimajo vse te zgodovine nikakih podatkov o najnovejši dobi, ki pa nas baš zanima mnogo bolj kot še toli natančno slikani početki vseh teh različnih literatur. Čemu obtiče vse te zgodovine že sredi 19. veka? Kar je možno n. pr. v izdajah B. G. Teubnerja ali G. J. Göschena v Lipskem, to mora biti možno tudi v izdajah Matice Hrvatske! Torej aktualnosti, življenja, programatske izčrpnosti si želimo. Pa brez zamere! Da se vrača M. H. toli rada k italijanski književnosti, je naravno, saj je bila hrvatska književnost z italijansko v preteklih vekih v ožjih stikih. Preko Italije je prišla v dubrovniškodalmatinsko perijodo grškorsimska kultura, in marsikdo med Hrvat. književniki preporoditelji je užil svojo naobrazbo v Italiji. A tudi novejši Hrvat. pisci stoje v ozkih stikih z ital. kulturo in delujejo na književnem polju pod vplivom starejše in najnovejše ital. literature. Dr. Lozovina je začel pisati svojo zgodovino ital. književnosti prav občirno in temeljito ter je postavil vso zgradbo na sorazmerno jako razsežno podlago. V uvodu piše (v 4 člankih) najprej še v rimski in davni preditalijanski dobi ter o postanku in razvoju ital. jezika. Nato šele počenja poročati o najprimitivnejših ital. literarnih spomenikih ter o naivni verski poeziji. Kakor ti, so tudi kasnejši početki v raznih ital. narečjih večinoma svobodni prevodi ali kopije francoskih in latinskih vzornikov. Do srede XIII. veka o umetniški književnosti tudi v Italiji ni možno govoriti. Šele Toskanska doba v zadnjih desetletjih XIII. veka je dala Italiji prve resnične pesnike-umetnike, predvsemi Dantea Alighierija, Francesca Petrarco in Giovannija Boccaccia. V teh treh genialnih klasikih ital. poezije govori knjiga dr. Lozovine prav obširno in zanimivo. Četrty del knjige pa razpravlja o dobi klasičnega preporoda v XV. veku na raznih kneževskih dvorih južne in severne Italije. Bibliografski pregled na koncu knjige dr. Lozovine dokazuje, da se opira njen avtor na najboljša in najzanesljivejša novejša in najnovejša italijanska in nemška dela o ital. književnosti ter na literarne kritike najuglednejših ital. estetikov moderne dobe. To dejstvo nam zagamčuje, da bode zgodovina dr. Lozovine ustrezala rasnično zahtevam našega časa.

Bazala Albert dr.: Povjest filozofije. Svezak II. U Zagrebu, 1909. Izdala Matica Hrvatska. Poučna knjižnica, knjiga XXXV. Strani 344. Mladi in marljivi hrvatski učenjak prof. dr. Bazala se je lotil ogromne, sila težke naloge, da napiše zgodovino filozofije. Zmagati mu je ogromno literaturo o različnih filozofskih šolah, smereh in zistemih od najstarejših grških in rimskih do najnovejših dob. V I. zvezku je dr. Bazala obdelal narodno filozofijo grško do l. 322 pred Kristom. V II. zvezku začenja z zgodovino filozofije helesničkorimske po smrti Aristotela ter zaključuje z Leibnizem, torej z novejšo filozofijo pred Kantom. Dr. Bazala pa je ne le mislec, učenjak, nego tudi spreten štilist, ki zna svojo težko snov prav temeljito, a vendar vseskoz zanimivo in razumljivo podajati. Njegova knjiga ni težkoužitna, suhoparna in utrudljiva, nego jo more čitati vsak inteligent, ki hoče misliti, prav izlahka in z zanimanjem. Dr. Bazala zna torej

umetnost, ki je ne razume premnog znanstvenik, zato pa postane njegova zgodovina duševna last tudi širših plasti naroda, kar je pač njegov namen. S takimi deli zasluži se M. H. pozornost vsega kulturnega sveta!

Schubert R. dr.: „Geologija Dalmacije“. Izdala „Matica Dalmatinska“ v Zadru 1909. — S 4 prilogami in 122 slikami v besedilu; 183 strani. (Cena baje 2 K). — „Matica Dalmatinska“ je sprejela že pred leti v svoj književni program izdajo zbirke, ki bi jo naslovil približno „Dalmatinska zemlja“. V tem delu naj izidejo sčasoma geografske, zgodovinske in druge Dalmacije in njenega otočja se tikajoče poljudne študije. V popolnem poznanju situacije se je odločil Matici odbor izdati najprej geološko sliko vsega ozemlja. Zadevno snov je razdelil pisatelj — ki je napisal rokopis nemško; prestavil ga je pa v hrvaški jezik g. prof. F. Koch v Zagrebu — v osem poglavij in sicer kakor sledi: I. poglavje obsega petrografijo; II. gestektoniko; III. opis posameznih formacij in njih delov. Poslednji del se pričinja s karbonom, ker starejših tvorb v Dalmaciji doslej še sploh ne poznamo. Posebno za nestrokovnjaka se mi vidi zelo praktično urejeno IV. poglavje, ki obsega geološki opis poedinih krajev, ali topično geologijo. S pomočjo tega odlomka študira tudi lajik lahko v prostih urah okolico svojega bivališča; črtica se vrsti za črtico — vsaka v svojem lastnem okviru. In če se ne izpozna nestrokovnjak v znanstveni terminologiji, ima vedno kratek komentar v enem izmed predstojećih poglavij. Kot izhodišče služi torej tu vsakomur ono ozemlje, ki ga najbolje pozna iz navadnega življenja, ki ga zanima vsled tega najbolj — ako ga zanima geologija sploh. V V. poglavju je dalje razgovor o koristnih mineralnih snoveh iz Dalmacije, v VI. pa o hidrografskih vprašanjih. V VII. podaja pisatelj celotno geološko sliko Dalmacije. Tu je zbral torej posamezne v prejšnjih poglavjih razvrščene misli v onotno kompozicijo, da vidi čitatelj geološko sedanost kot posledico geološkega razvoja. Poslednje osmo poglavje obsega vse (vsaj) najvažnejše geološko slovstvo, ki se tiče Dalmacije.

Pripomnim naj končno, da so najvažnejše okamenine v berilu vpodobljene. Ravno tam so uvrščene tudi vse druge ilustracije. Nedostatek se mi vidi le v tem, da ni dodan spisu v posebnem poglavju v obliki tolmača pregled znanstvenih terminov s kazalom z ozirom na besedilom. Dejstvo je namreč, da pozabi čitatelj to in ono. Ako nima v takih slučajih lahko rabljivega aparata, ki mu pomore k hitri orientaciji, da premaga kako težavo, mu postane spis prav kmalu „preučen“.

Dr. K. Hinterlechner.

NAŠE SLIKE.

Jaroslav Věšín: Pred lovom. (Umetniška priloga.) Slikar je Čeh po rodu, a živi že toliko let v Sofiji, da deluje izključno za bolgarsko umetnost. — Maks Liebenwein: Potujoči slikar. Prizor iz Bosne. — Ivan Žabota: Poset. Slovenski slikar Ivan Žabota je živel več let na Dunaju in živi zdaj v Pragi. Večinoma slika žanrske motive in portretne študije. Njegove slike prijavlja „Zlata Praha“. — R. Frangeš-Mihanović: Orač. Relief najodličnejšega hrvatskega kiparja. — Ludovik Grilc, zadnji portret pokojnega slovenskega slikarja.